

BETÆNKNING

ANGÅENDE

UNDERVISNINGEN I LÆRLINGESKOLEN TIL HANDELSMEDHJÆLPER- EKSAMEN

AFGIVET AF
ET AF HANDELSMINISTEREN UNDER 1. OKTOBER 1959
NEDSAT UDVALG

BETÆNKNING NR. 302

1962

Den i § 7, litra a, i lov nr. 361 af 23. juni 1920 om handelsskoler omhandlede undervisning for handelslærlinge er for tiden nærmere ordnet ved handelsministeriets bekendtgørelser nr. 347 af 27. juli 1949 om normalkursus ved skoler for handelslærlinge og om afgangsprøven fra disse kursus (handelsmedhjælper-eksamen), nr. 417 af 20. oktober 1950 om helårskursus til handelsmedhjælper-eksamen ved de statsunderstøttede handelsskoler, nr. 39 af 22. februar 1954 om tillæg til bekendtgørelse om normalkursus ved skoler for handelslærlinge og om afgangsprøven fra disse kursus (handelsmedhjælper-eksamen), nr. 221 af 20. august 1957 om tillæg til bekendtgørelse om normalkursus ved skoler for handelslærlinge og om afgangsprøven fra disse kursus (handelsmedhjælper-eksamen) samt nr. 222 af 20. august 1957 om kursus i dekoration og skilteskrivning ved skoler for handelslærlinge.

Siden udstedelsen af ovennævnte hovedbekendtgørelse af 27. juli 1949 har der fundet en betydelig udvikling sted på såvel produktionens som distributionens område, en udvikling, der stiller forøgede krav om viden og kunnen til de beskæftigede inden for handelen og dermed til uddannelsen af de unge, som søger beskæftigelse inden for dette erhverv.

Hertil kommer, at der er gennemført nye love om lærlingeforholdet og om undervisningen i folkeskolen, nemlig lov nr. 261 af 2. oktober 1956 om lærlingeforhold og lov nr. 160 af 18. juni 1958 om folkeskolen.

Da handelsministeriet gennem undervisningsministeriet fra statskonsulenten for folkeskolen og seminarierne modtog en skrivelse af 29. juni 1959 angående spørgsmålet om, hvilke lempelser der kunne gives lærlinge, som i folkeskolen havde gennemgået 8. og 9. klasse, når de blev optaget i handelslærlingeskolen, fandt handelsmini-

steriet det naturligt at foretage en à jourføring af de gældende bestemmelser om den teoretiske lærlingeuddannelse.

Den 1. oktober 1959 nedsatte handelsministeren derfor et udvalg med den opgave at undersøge mulighederne for en koordination af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. skoleår og i skolerne for handelslærlinge og at udarbejde forslag til ændring af bekendtgørelsen af 27. juli 1949 om normalkursus for skoler for handelslærlinge og om afgangsprøven fra disse kursus (handelsmedhjælper-eksamen).

Til formand for udvalget udpegedes afdelingschef i handelsministeriet *P. Villadsen*.

Til medlemmer af udvalget udnævntes: direktør *R. W. Crüger*, Kolding købmandsskole,

forretningsfører *Henry Gran*, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark,

lektor *Regner Holding*, Købmandsskolen, direktør *Erik Langsted*, tilsynet med handelsskolerne,

direktør *J. J. Lund*, Ålborg handelsskole, direktør *Henry Pedersen*, provinshandelskammeret,

overlærer *Johs. Pedersen*, landsforeningen af lærere ved Danmarks handelsskoler, daværende statskonsulent for folkeskolen

og seminarierne, nuværende undervisningsminister *K. Helveg Petersen*, direktør *W. Reinhard*, industrirådet,

boghandler *Ove Rømer*, butikshandelens fællesråd,

kontorchef i handelsministeriet *K. Stage*, generalkonsul, grosserer *Victor B. Strand*,

Grosserer-Societetets Komite, direktør *Jens Vibæk*, Købmandsskolen.

Som stedfortrædere for statskonsulenten har henholdsvis skoledirektør *Engelbrechtsen* og lærer *Johs. Lindeskov Hansen* deltaget i flere af udvalgets møder. Endvidere har kontor-

chef *Kristen Graae* i flere møder deltaget som stedfortræder for generalkonsul Strand.

Som tilforordnede har deltaget inspektørerne ved tilsynet med handelsskolerne, *Frank Bøgeby* og fru *Mette Koefoed Bjørnsen* samt ekspeditionssekretær i handelsministeriet *Kjeld Gleerup*.

Som sekretær for udvalget har sekretær i handelsministeriet *Povl Gideon* fungeret.

1.

I et udvalgmøde den 29. oktober 1959 redegjorde statskonsulenten nærmere for baggrunden for sin skrivelse af 29. juni 1959, der er optrykt som bilag 1, samt for de foreløbige resultater af det af undervisningsministeriet nedsatte læseplansudvalgs arbejde. Statskonsulenten udtalte herunder, at folkeskolen ikke planlagde en egentlig faglig uddannelse i 8. og 9. klasse, at undervisningen i disse klasser først og fremmest skulle tjene almindende formål, at der til de almene fag var afsat 26 til 28 ugentlige timer og kun 6 til 8 timer til en fagbetonet undervisning, der på handelslinjen ville omfatte fagene maskinskrivning og sprog, at der på denne linje under den almene fagkreds ville blive givet undervisning i udfyldning af blanketter og opstilling af lettere regnskaber, at man i øvrigt under denne fagkreds ville tilstræbe at belyse de traditionelle skolefag med eksempler hentet fra samfundslivet i almindelighed, samt at det var tanken at indføre en statskontrolleret prøve i dansk og regning ved afgang fra 9. klasse og foretage en årsbedømmelse, som måtte indeholde en vurdering af elevernes indsats for at nå slutresultatet, hvorimod en statskontrolleret prøve ikke vil blive indført for 8. klasse.

Da det af hensyn til læseplansudvalgets afsluttende arbejde var ønskeligt, at der blev taget stilling til det i den ovenfor omtalte skrivelse af 29. juni 1959 rejste spørgsmål, nedsattes et underudvalg, der skulle fremkomme med en indstilling om, hvilke lempelser der kunne gives eleverne fra folkeskolens 8. og 9. klasse.

Underudvalget, der fik følgende sammensætning: Stage (formand), Langsted, Johs.

Pedersen, Vibæk, fru Koefoed Bjørnsen, Bøgeby, Gleerup og Gideon, afgav den 8. december 1959 indstilling. ladstillingen er optrykt som bilag 2.

2.

Udvalget har herefter behandlet spørgsmålet om tilvejebringelse af en nyordning for undervisningen på normalkursus til handelsmedhjælper-eksamen.

Forinden resultatet af disse drøftelser omtales, skal kort redegøres for den nu gældende ordning.

De gældende bestemmelser for handelsmedhjælper-eksamen er som ovenfor omtalt fastsat i handelsministeriets bekendtgørelser nr. 347 af 27. juli 1949, nr. 417 af 20. oktober 1950, nr. 39 af 22. februar 1954 samt nr. 221 og nr. 222 af 20. august 1957.

Ifølge § 3 i bekendtgørelse nr. 347 af 27. juli 1949 skal et normalkursus omfatte tre 1-årige aften- eller dagklasser med tilsammen mindst 560 timers undervisning, der, såfremt skolen underviser i tillægsgag, vil kunne udvides til højst 8 timer ugentlig i hver klasse.

Kursus afsluttes med en handelsmedhjælper-eksamen. Undervisningen til denne eksamen, der finder sted sideløbende med den praktiske uddannelse i butik, på lager eller på kontor, er tilrettelagt som et 3-årigt kursus efter lærlingens skolemæssige forudsætninger.

Således er kursus til handelsmedhjælper-eksamen uden fremmede sprog beregnet for lærlinge, der er udgået fra folkeskolen. Hvor der alene findes kursus til denne eksamen, d.v.s. på de helt små skoler, kan lærlinge med realeksamen eller en tilsvarende eller en højere eksamen optages i 2. klasse.

På kursus til handelsmedhjælper-eksamen med et fremmed sprog optages lærlinge med mellemskoleeksamen samt sådanne lærlinge med realeksamen, der ikke har tilstrækkelige kundskaber i engelsk eller tysk til at følge undervisningen på kursus med to fremmede sprog.

Endelig er kursus til handelsmedhjælper-eksamen med to fremmede sprog og det særlige kursus til handelsmedhjælper-ek-

samen for korrespondenter beregnet for lærlinge med realeksamen.

På samtlige kursus — bortset fra kursus til handelsmedhjælper-eksamen for korrespondenter — er der udover delingen efter lærlingenes skolemæssige forudsætninger gennemført en opdeling efter, om lærlingene er kontor- eller butikslærlinge. For butikslærlingene er fagene varekundskab og salgslære obligatoriske, og for kontorlærlingene er fagene maskinskrivning og kontorarbejder obligatoriske.

Som bilag 3 er optrykt en oversigt over antallet af godkendte lærekontrakter for årene 1956-57, 1957-58 og 1958-59, samt som bilag 4 en oversigt over linjedelingen ved københavnske lærlingskoler og som bilag 5 en oversigt over elevfordelingen ved 107 lærlingskoler i provinsen.

Ved siden af de ovennævnte kursus er der oprettet en række kursus til handelsmedhjælper-eksamen med særlige branchefag: boghandler-, bank-, sparekasse-, forsikrings- og shippingskolerne. Endvidere er der oprettet kursus til handelsmedhjælper-eksamen med apotekslære. Bortset fra sidstnævnte kursus, hvor fagene varekundskab eller kontorarbejder er erstattet med faget apotekslære, er de øvrige branchebetonede kursus etableret som en udbygning af kursus til handelsmedhjælper-eksamen.

Medens den nugældende ordning i lærlingskolen som ovenfor nævnt i første række bygger på lærlingenes skolemæssige forudsætninger og først derefter tager hensyn til de brancher, hvori lærlingene oplæres, har udvalget ment, at undervisningen først og fremmest må tilrettelægges efter hovedbrancher.

Man har derfor foreslået, at man såvel legaliserer som udbygger den nuværende praksis, således

at lærlinge, der oplæres inden for *detailhandel*, skal optages på *I. kursus til handelsmedhjælper-eksamen for butikslærlinge*, og

at lærlinge, der oplæres inden for *kontorfaget*, skal optages på *II. kursus til handelsmedhjælper-eksamen for kontorlærlinge*.

For lærlinge, der oplæres inden for *en gros-handelen*, gør sig specielle forhold gældende, hvilket medfører, at det ikke på forhånd vil kunne fastlægges, hvilket af de nævnte kursus sådanne lærlinge skal følge.

Udvalget har derfor foreslået, at disse lærlinge vil kunne optages enten på kursus I eller kursus II.

Udvalget mener, at det i bekendtgørelse nr. 347 af 27. juli 1949 fastsatte normaltimetal på 560 ikke vil være tilstrækkeligt til at meddele en forsvarlig undervisning i de enkelte fag på de forskellige normalkursus, og foreslår derfor, at normalkursus skal omfatte tre 1-årige klasser, i hvilke der årligt skal undervises i 40 uger à 6 timer, således at det samlede undervisningstimetal for et normalkursus vil andrage 720 timer.

Det efter den nugældende ordning fastsatte timetal på 560 timer er et minimum, og det kan oplyses, at der på Købmandsskolen i København undervises i tilsammen 620 timer. Der er således i forhold hertil kun tale om en forøgelse på 100 timer på 3 år, d. v. s. 33 timer årlig. Hertil kommer, at eksamen efter den nugældende ordning falder udenfor] de 560, medens eksamen efter forslaget falder inden for de 720 timer.

Udvalget erkender, at den foreslåede forøgelse af timetallet i forbindelse med gennemførelsen af den i lærlingelovens § 17, stk. 3, fastsatte obligatoriske dagundervisning vil betyde, dels at skolepengene må stige tilsvarende, dels at principalerne må undvære deres lærlinge i længere tid end tilfældet er nu, og endelig at der kan opstå vanskeligheder for små handelsskoler, som på grund af den for tiden herskende lærermangel måske vil få svært ved at skaffe fastansatte lærere.

Udvalgets flertal, formanden, Criiger, Engelbrechtsen, Gran, Halding, Langsted, Lund, Johs. Pedersen, Reinhard, Rømer, Stage, Strand og Vibæk har imidlertid anset det for nødvendigt at fastholde et samlet timetal på 720, dels fordi udviklingen inden for handelserhvervet kræver, at lærlingeuddannelsen intensiveres, dels fordi de gældende lønningsregler, jfr. bekendtgørelse nr. 246 af 24. maj 1950, således som denne er ændret ved bekendtgørelse nr. 296 af 17. oktober 1959, forudsætter undervisningsår på 40 uger for fastansættelse af lærere; en sådan fastansættelse vil i mange tilfælde være en forudsætning for, at den ved lærlingeloven påbudte dagundervisning kan gennemføres.

For at afhjælpe de vanskeligheder, der vil

opstå for mange — især de mindre — skoler med hensyn til lokaler og lærerstab, foreslås det, at undervisningen skal kunne tilrettelægges enten som 6 timers undervisning en gang ugentlig, eller som 3 timers undervisning to gange ugentlig, eller som 2 timers undervisning tre gange ugentlig eller endelig som en kombination af disse systemer.

Et mindretal, Henry Pedersen, har udtrykt betæmkeligheder ved en så stor udvidelse af kursustiden, som af flertallet foreslået, hvilke betæmkeligheder efter hans opfattelse deles af et stort antal principaler og lærere. Henry Pedersen har henvist **til**, at den stadige forkortelse af arbejdstiden i forbindelse med indførelse af dagundervisning vil blive en tung belastning for principalerne, således at man må nære alvorlig bekymring for, at mange helt vil opgave at antage lærlinge til uddannelse. Henry Pedersen har også anført, at udvidelsen af skoletiden vil gå ud over den praktiske uddannelse af lærlingene og således blive til skade for disse. Endelig har Henry Pedersen gjort gældende, at udvidelsen af kursustiden kan blive katastrofal for de små og mellemstore skoler, som ikke kan have — og i en årrække formentlig heller ikke kan skaffe — fastansatte lærere, men må klare sig med lærere fra folkeskolen, der ikke vil kunne påtage sig handelsskolearbejde i tiden efter den 15. maj af hensyn til eksaminerne i folkeskolen. Henry Pedersen foreslår derfor, at kursustiden begrænses til 34 uger og slutes senest 15. maj.

Under hensyn til de af Henry Pedersen anførte betragtninger har udvalget ment at burde åbne mulighed for, at det foreslåede skoleår på 40 læseuger kan afkortes **til** et færre antal læseuger, men således, at det ugentlige timetal forøges tilsvarende. Udvalget har i § 3, stk. 1, sidste pkt., i det nedenfor under punkt 8 omtalte udkast til bekendtgørelse om handelsmedhjælper-eksamen indsat en hertil sigtende bestemmelse, hvorefter tilsynet med handelsskolerne, når særlige forhold taler derfor, kan tillade, at det ugentlige timetal forøges, og at skoleåret afkortes tilsvarende.

Som ovenfor anført har udvalget foreslået en hoveddeling af undervisningen i lærlingskolen efter de to hovedbrancher, detailhandel (butikshandel) og kontorfaget.

Udvalget mener imidlertid, at det er nødvendigt inden for denne hoveddeling at tilrettelægge undervisningen ud fra de forudsætninger, lærlingene møder med.

Undervisningen på de to ovenfor omtalte normalkursus, I kursus til handelsmedhjælper-eksamen for butikslærlinge og II kursus til handelsmedhjælper-eksamen for kontorlærlinge foreslås tilrettelagt således, at lærlinge, der er udskrevet fra folkeskolen efter 7 eller 8 års skolegang, optages i 1. klasse på *A-linien* (grundlinien), på hvilken linie der ikke gives undervisning i fremmede sprog, at lærlinge, der er udgået fra folkeskolens 9. klasse med tilfredsstillende resultat i fagene dansk og regning eller fra 2. realklasse, samt lærlinge, der ved realeksamen ikke har opnået en eksamenskarakter af mindst g ved den skriftlige prøve i engelsk eller tysk, optages i 1. klasse på *B-linien* (linien med et fremmed sprog), og at lærlinge, der har bestået realeksamen eller en tilsvarende eller højere eksamen, optages i 1. klasse på *C-linien* (linien med 2 fremmede sprog), dog at skolen er berettiget til at nægte optagelse af lærlinge, der ved den skriftlige prøve i engelsk eller tysk ved den pågældende eksamen ikke har opnået en eksamenskarakter på mindst g.

Der foreslås endvidere, at lærlinge, der er udgået fra folkeskolens 8. klasse, får adgang til optagelse på B-linien, dersom de — efter en af vedkommende handelsskole afholdt prøve — findes egnet dertil. Udvalget er af den opfattelse, at prøven må omfatte fagene dansk og regning og i disse fag være af samme sværhedsgrad som afgangsprøven fra 9. klasse.

På B-linien foreslås sprogundervisningen tilrettelagt således, at de lærlinge, der i folkeskolens 8. og 9. klasse ikke har haft undervisning i fremmede sprog, får undervisning i engelsk eller tysk for begyndere, medens sprogundervisningen for de øvrige lærlinges vedkommende forudsættes tilrettelagt på grundlag af de kundskaber, der er erhvervet ved undervisningen i sprog i folkeskolens 9. klasse og i 2. realklasse.

Da det må forudses, at en del handelsskoler med et lille elevtal kun vil kunne give undervisning efter A-linien, foreslås det, at lærlinge, der er udgået fra folkeskolens 9. klasse med tilfredsstillende resultat i fagene dansk og regning eller fra 2. real-

Masse, samt lærlinge med realeksamen eller en tilsvarende eller nøjere eksamen vil kunne optages direkte i 2. klasse på A-linien, dersom de bor mere end 25 km fra en handelsskole, der giver en undervisning, som svarer til deres forudsætninger.

Da der endvidere fra folkeskolens side er fremsat ønske om, at der også bliver taget hensyn til lærlinge, der er udgået fra folkeskolens 8. klasse, foreslår udvalget, at sådanne lærlinge skal have en tilsvarende adgang til optagelse i 2. klasse på A-linien, hvis de ved en af handelsskolen afholdt prøve af samme art som ovenfor foreslået som betingelse for optagelse på B-linien viser sig egnet dertil.

Udvalget har således ved den ovenfor omtalte opdeling inden for kursus I og II i store træk fulgt de retningslinier, som er fastlagt i underudvalgets ovennævnte indstilling af 8. december 1959.

Som det vil fremgå af det ovenfor anførte, vil denne opdeling kun kunne foretages i fuldt omfang på de større handelsskoler, medens de mindre handelsskoler ikke vil have tilstrækkeligt elevmateriale til at foretage den fulde opdeling. Udvalget mener dog, at disse vanskeligheder i vidt omfang må kunne imødegås ved at indrette timeplanerne således, at butikslærlinge og kontorlærlinge i visse fag kan modtage fællesundervisning.

På A-linien er der foreslået indført fællesundervisning i fagene dansk med forretningspapirer, regning, bogføring samt handelslære. På B-linien vil lærlingene kunne undervises sammen i fagene engelsk eller tysk, regning, bogføring samt handelslære. En tilsvarende samlæsning er foreslået på C-linien.

Tilrettelægges undervisningen på denne måde, vil en fuldt udbygget handelsskole kun kræve oprettelse af i alt 9 klasser — dog med en delt sprogundervisning på B-linien. Det kan imidlertid anføres, at adskillige små handelsskoler ikke meddeler undervisning på 2-sprogslinien, og disse skoler behøver derfor kun at oprette 6 klasser.

Imidlertid betyder den foreslåede fællesundervisning, at der til de fag, hvori denne fællesundervisning ikke kan gives, kun bliver 240 timer til rådighed på A-linien og 200 timer på de øvrige linier. Selv om det kunne være ønskeligt, at timetallene for de

specielle fags vedkommende kunne forøges i forhold til det foreslåede timetal, har udvalget måttet afstå herfra af hensyn til de ovenfor anførte grunde til at indføre fællesundervisning i videst muligt omfang.

Den som bilag 6 optrykte skematiske oversigt udviser de foreslåede timetal for de enkelte fag på de to normalkursus sammenholdt med de gældende timetal.

Et mindretal, Henry Gran, mener, at spørgsmålet om anvendelsen af undervisningstimerne, herunder fagene: dansk med forretningspapirer (120 timer), regning (160 timer), bogføring (120 timer), handelslære (80 timer), salgslære (120 timer), skilteskrivning og dekorationslære (40 timer), meget nøje bør drøftes med de faglige udvalg, således at det, som er det primære i udvalgets kommissorium, opfyldes — nemlig at gøre undervisningen så butiksnær og kontornær og dermed så erhvervspræget som mulig. Derfor må fag som: varekundskab og kendskab til moderne kontormaskiner indgå i undervisningen både af hensyn til vor indtræden i Fællesmarkedet og af hensyn til hele den rationelle og tekniske udvikling, der finder sted inden for butik- og kontorområdet, og også for at skabe en vis harmoni og koordinering mellem den teoretiske undervisning og de af fællesudvalget à jour-førte uddannelsesregler.

Udvalget har i forbindelse med spørgsmålet om fastsættelsen af det samlede pligtige timetal fået forelagt et af Isenkræmmerforeningen i København stillet forslag om, at der ikke bliver undervist på lærlingskolerne i de sidste 14 dage før **jul**. Der henvises herom til det som bilag 7 optrykte notat.

Fra Købmandsskolens lærerforening har udvalget vedrørende samme spørgsmål endvidere modtaget den som bilag 8 optrykte skrivelse af 16. december 1960 om betydningen af bevarelsen af efterårsferien på lærlingskolerne.

Udvalgets flertal har ment, at det ikke uden væsentlig skade for undervisningen vil være muligt at imødekomme Isenkræmmerforeningens forslag, og har ikke fundet, at der kunne tillægges juletravlheden større vægt end f. eks. udsalgstravlhed, travlhed under statusopgørelse m. m., hvorved bemærkes, at eleverne fremtidig normalt kun

skal gå på handelsskole 1 dag à 6 timer om ugen, således at læremestrene kun skal undvære deres lærlinge i 2 dage à 6 timer i december måned.

Et mindretal, Rømer, har fremført, at det er et bestemt krav fra butikshandelen og stormagasinerne, at undervisningen i december ophører den 8. da man er overbevist om, at butikslærlingene netop i julemåneden har større udbytte af den praktiske oplæring end af den teoretiske. Rømer har desuden fremført, at man skal afholde sig fra at fastholde bestemmelser, som i vid udstrækning vil blive overtrådt af butikshandelens læremestre, og han kan derfor ikke tilslutte sig flertallets stilling.

3.

I forbindelse med spørgsmålet om placeringen af lærlingene ud fra de skolemæssige forudsætninger, de møder med, har udvalget drøftet, hvorvidt man som optagelseskriterium på C-linjen fortsat — som i bekendtgørelse nr. 347 af 27. juli 1949 — burde anvende den opnåede eksamenskarakter ved den skriftlige prøve i engelsk eller tysk ved realeksamen, eller om man burde lægge eksamensresultatet, d.v.s. gennemsnittet af den skriftlige årskaracter og eksamenskaracteren til grund.

Udvalgets flertal foreslår, at eksamenskaracteren bibeholdes som kvalifikationskrav, forudsat at den i ovennævnte bekendtgørelse anvendte formulering, hvorefter skolerne er berettiget til — men ikke forpligtet til — på C-linjen at afvise lærlinge, der ikke har opnået minimumskaracteren, ikke ændres.

Et mindretal bestående af Lindeskov Hansen, Lund og Reinhard foreslår, bl. a. under henvisning til en af Sv. Aa. Nielsen i Dansk Pædagogisk Tidsskrift nr. 9, 1957, pg. 401-402, offentliggjort fraktilundersøgelse for fagene regning og matematik, at eksamensresultatet anvendes som optagelseskriterium.

4.

Som ovenfor nævnt er der i henhold til handelsministeriets bekendtgørelse nr. 417 af 20. oktober 1950 adgang til oprettelse af

halv- og helårskursus til handelsmedhjælper-eksamen.

Halvårskursus, som var beregnet på landhandelslærlinge, der efter lærlingeloven af 1937 ikke havde pligt til at gå på handelsskole, findes ikke mere på nogen handelsskole.

Derimod har helårskursus til handelsmedhjælper-eksamen vundet en del udbredelse, således at denne skoleform i dag findes på 11 handelsskoler.

Da lærlinge, som forinden læretidens påbegyndelse har bestået handelsmedhjælper-eksamen på et helårskursus, i henhold til lærlingelovens § 17, stk. 1, ikke i læretiden har pligt til yderligere skolegang, er ordningen fra forskellige sider blevet kritiseret, fordi den betyde et brud med den hidtil fulgte regel om samtidig praktisk og teoretisk uddannelse, der har været det grundlæggende princip for lærlinguddannelsen herhjemme. Det er også anført, at ordningen begunstiger elever, som kommer fra de mere velstående hjem, idet læremestrene ofte vil foretrække disse unge som lærlinge, fordi bogudgifter og skolepenge er betalt af eleverne eller deres forældre.

Der har især været rettet kritik mod de i Svendborg og Hjørring samt i Fredericia og Sønderborg praktiserede former for hel eller delvis forudgående undervisning til handelsmedhjælper-eksamen. jfr. den som bilag 9 optrykte skrivelse af 24. februar 1960 fra de 3 faglige fællesudvalg.

Den i *Svendborg* og *Hjørring* indførte ordning går ud på, at elever, der i 9. klasse ønskede at følge den handelsbetonede linje, i stedet for udmeldes af folkeskolen og på kommunens regning indmeldes i den derværende handelsskole, hvor de på 1 år modtager den ellers 3-årige handelsskoleundervisning afsluttende med handelsmedhjælper-eksamen.

Den i *Fredericia* og *Sønderborg* indførte ordning går ud på, at eleverne i 9. klasse i den handelsbetonede linje undervises af handelsskolens lærere i fag, der indgår i undervisningen i 1. klasse i handelsskolen, for derefter at blive optaget i 2. klasse på lærlingeskolen.

Fra folkeskolens side er det oplyst, at det ville stride mod folkeskolens indstilling at gå ind for bevarelse af de 1-årige kursus.

Man henviser til], at folkeskolen netop tilbyder sine elever et frivilligt 8. og 9. skoleår efter den skolepligtige alder, og at man allerede i 1958 gjorde gældende, at 14-16 årige elever ikke var tilstrækkeligt modne til at modtage en faglig undervisning, hvorfor denne ikke er tilladt i folkeskolen.

Over for denne kritik af de 1-årige kursus er anført, at disse kursus tilfredsstillende og socialt behov, at unge mennesker, der endnu ikke har bestemt sig for, i hvilket erhverv de vil gå ind i, eller ikke har fundet det erhverv, de er begyndt i, tilfredsstillende, og som på grund af deres alder vil have svært ved at få lærepladser, vil få mulighed for efter en eksamen fra et 1-årigt kursus at kunne finde en stilling i erhvervslivet, hvor de kan falde til rette, at unge fra landet, herunder unge piger, som efter skolegang har været beskæftiget med husligt arbejde, på de 1-årige kursus vil kunne få en uddannelse, der i væsentlig grad forbedrer deres muligheder for stillinger i byerhvervene, og at elever fra folkeskolen, som ikke har taget realeksamen, hurtigt vil kunne få en eksamen, der vil kunne afrunde deres uddannelse.

Til brug for drøftelserne om spørgsmålet angående opretholdelse af de 1-årige kursus til handelsmedhjælper-eksamen har udvalget fået forelagt følgende materiale:

Skrivelse af 7. oktober 1959 fra en kreds af handelsskoleforstandere, bilag 10.

Skrivelse af 9. oktober 1959 fra forstanderen ved Horsens handelsskole, bilag 11.

Handelsskolebladet nr. 5 af 1. oktober 1959, bilag 12.

Skrivelse af 11. januar 1960 fra Dansk kvindesamfunds skole- og erhvervsvejledningsudvalg, bilag 13.

H.K. Bladet af april 1960, bilag 14.

Sammenlignende statistisk undersøgelse fra handelsskolerne i Horsens og Svendborg, bilag 15 og 15a.

Endvidere har udvalgets medlemmer modtaget en af handelsskolerne i Horsens og Svendborg foretaget sammenlignende statistisk undersøgelse vedrørende handels- og kontorlærlinge, der enten kommer direkte fra folkeskolen, eller som efter undervisningen i folkeskolen — men inden lære-

tiden — har bestået handelsmedhjælper-eksamen fra det 1-årige kursus.

Fra denne undersøgelse kan det bl. a. nævnes, at lærlinge fra det 1-årige kursus efter de adspurgte principalers mening viser bedre evne til at sætte sig ind i nyt arbejde, arbejder lettere selvstændigt, udviser større samarbejdsevne, i højere grad deltager i frivillig faglig undervisning samt får mere ud af den praktiske oplæring, og at principalerne — under forudsætning af, at de under alle omstændigheder skal betale skolepenge, enten direkte til handelsskolen eller i form af højere løn til lærlingene — foretrækker lærlinge fra den 1-årige skole.

Undersøgelsen er foretaget på grundlag af ca. 60 bevarelser fra principaler, der har haft begge slags lærlinge.

Det må hertil bemærkes, at eleverne på de 1-årige kursus forud for optagelsen har bestået en optagelsesprøve, hvorfor man næppe med rimelighed kan sammenligne resultaterne opnået af disse elever med resultaterne opnået af elever på de 3-årige kursus, idet handelsskolerne er pligtige at optage alle elever på kursus til handelsmedhjælper-eksamen.

Som repræsentant for de handelsskoler, der meddeler undervisning på 1-årige kursus til handelsmedhjælper-eksamen, har forstander Eskild Jensen, Svendborg, haft lejlighed til over for udvalget mundtlig at fremføre de nævnte handelsskolors synspunkter.

Johs. Pedersen har foreslået følgende bestemmelse optaget i bekendtgørelsen:

„For elever over 16 år, der ikke er lærlinge i handels- eller kontorfag, kan oprettes dag- eller aftenkursus til handelsmedhjælper-eksamen. Disse kursus skal normalt omfatte 720 timer.“

Forslaget er begrundet således:

„Denne bestemmelse vil åbne adgang for de 1-årige kursus til at kunne fortsætte, men med en aldersgrænse for eleverne, så de ikke kommer til at kolliderer med folkeskolens 8. og 9. klasser. Den vil endvidere være i overensstemmelse med lærlinge-loven, der i § 17, stk. 1, forudsætter, at en sådan uddannelse kan finde sted.

Endelig vil bestemmelsen åbne adgang til en grundlæggende teoretisk handels-

uddannelse for handelens „ufaglærte" og andre, der ønsker at uddanne sig i handel, selv om de ikke er kommet ind i et læreforhold.

Undervisningen på disse kursus bør være vederlagsfri for eleverne."

Endvidere har 14 forstandere for medhjælper-skoler og/eller handelsgymnasier på et møde i Fredericia den 10. december 1960 vedtaget nedenstående resolution, der er tilstillet udvalget gennem tilsynet med handelsskolerne :

„14 forstandere for handelsgymnasier, medhjælper-skoler og lærlingeskoler ønsker herved over for de indstillede myndigheder at udtale,

at man er bekendt med, at en del handelsskoler gennem en årrække har gennemført etårigt kursus til handelsmedhjælper-eksamen,

at det er vor opfattelse, at denne undervisningsform opfylder et behov i relation til den miljøforandring, som indvandringen fra land til by har nødvendiggjort,

at der herved er tilført handelen et klientel af unge mennesker, som man sætter pris på,

at denne skoleform efter vor formening bør have lejlighed til at trives jævnsidig med den øvrige lærlingeuddannelse,

at udviklingen eventuelt må nødvendiggøre, at adgangen til disse kursus begrænses ved en aldersgrænse."

Endelig har Dansk Kvindesamfund tilstillet udvalget den som bilag 16 optrykte skrivelse af 9. august 1961, hvori foreslås, at aldersbetingelsen for optagelse på de 1-årige kursus til handelsmedhjælper-eksamen bliver den, at eleverne er lovligt udskrevet af skolen.

Johs. Pedersens ovenfor fremsatte forslag har været gjort til genstand for behandling i det tidligere omtalte underudvalg. I dette udvalgs møder har under forslagens behandling tillige deltaget Halding og Lindeskov Hansen.

Underudvalgets flertal indstillede, at der i omskolingsøjemed åbnes mulighed for oprettelse af dag- eller aftenkursus, og at der fastsættes en aldersgrænse på 17 år for adgang til disse kursus. En sådan aldersgrænse ville efter flertallets opfattelse for-

hindre, at dagkursus af den foreslåede art udvikler sig til at blive en slags overbygning på folkeskolens 8. eller 9. år eller kolliderer med disse skoleår.

Idet underudvalgets flertal samtidig indstillede, at de nuværende 1-årskursus afskaffedes, foresloges følgende bestemmelse:

„For personer over 17 år, der er udskrevet af folkeskolen, og som ikke er i lære, kan der efter tilladelse fra tilsynet med handelsskolerne oprettes dag- eller aftenkursus til handelsmedhjælper-eksamen. Disse kursus skal — inklusive eksamensperioden — normalt omfatte 720 timer.

For optagelse af elever på disse kursus gælder de i § 4, stk. 1, og §§ 5 og 6 indeholdte betingelser."

Langsted kunne ikke tilslutte sig underudvalgets flertalsindstilling, idet han var af den opfattelse, at dersom man ville opretholde 1-årige kursus, hvad han principielt var imod, burde det ikke være i den foreliggende form, fordi kursus med en aldersgrænse på 17 år og et maksimalt timetal hverken ville tilfredsstille erhvervslivets, skolerne eller kvindeorganisationernes ønsker.

Såvel spørgsmålet om opretholdelse af de 1-årige kursus i deres nuværende form som underudvalgets ovennævnte forslag til oprettelse af dag- eller aftenkursus til handelsmedhjælper-eksamen for personer over 17 år har været drøftet i flere af udvalgets møder, uden at det er lykkedes at opnå enighed.

Således foreslår formanden, Gran, Langsted, Lund, Lindeskov Hansen og Stage de nuværende 1-årige kursus afskaffet.

Criiger, Henry Pedersen, Reinhard og Strand indstiller bibeholdelse af 1-årige kursus.

Johs. Pedersen ønsker kun de 1-årige kursus opretholdt, såfremt der indføres en aldersgrænse på 16 eller 17 år.

Halding og Vibæk mener ikke at kunne tage stilling til spørgsmålet, idet dette efter deres opfattelse må afgøres af udvalgets erhvervsrepræsentanter.

Såfremt de 1-årige kursus, måtte blive opretholdt, foreslår et flertal, bestående af formanden, Halding, Lindeskov Hansen, Lund, Rømer, Stage og Vibæk, at der som adgangsbetingelse fastsættes en aldersgrænse på 17 år.

Et mindretal, Criiger, Langsted, Henry Pedersen, Reinhard og Strand, kan ikke

akceptere indførelsen af en sådan aldersgrænse.

Et andet mindretal, Henry Gran, foreslår de 1-årige kursus afskaffet og kan hverken tilslutte sig flertallets eller mindretallets indstilling — ud fra den betragtning, at det hidtil anerkendte grundsynspunkt i forbindelse med uddannelsen inden for handels- og kontorfaget er, at den teoretiske og praktiske uddannelse skal foregå samtidig, hvorved lærlingen får de bedste kvalifikationer som udlært, idet den teoretiske uddannelse ikke får den samme værdi og lærlingen dermed ikke det rette udbytte af undervisningen, når man ikke samtidig får det praktiske kendskab til arbejdet. Henry Gran finder det helt uforståeligt, at der nu, hvor skolerne skal gøres mere erhvervsprægede, skal åbnes adgang for en del unge, der ikke er i lære, og som slet ikke ved, om de vil gå ind i handels- og kontorfagene og således optage pladserne på handelsskolerne, hvor der nu ved dag-skolens indførelse bliver et stort pladsbehov. Uanset hvem der skal betale skolepengene, bliver det forældrene, der får den økonomiske byrde, når de unge ikke engang som indtægt har den ringe lærlingeløn, og Henry Gran kan ikke se, at en aldersgramse ved 17 år ændrer synderligt på dette forhold. Det synes også uforståeligt, at handels- og kontorfagenes skoler — i modsætning til de tekniske skoler — skal betragtes som skoler for alle og enhver, der ønsker en lidt videregående uddannelse end folkeskolens. Under henvisning til den nuværende bestemmelse i lærlingelovens § 17, stk. 1 — „for så vidt den pågældende ikke i forvejen har gennemgået en tilsvarende uddannelse" — en bestemmelse, der åbner mulighed for undtagelser fra den almindelige regel, foreslår Henry Gran, at man, hvis man anvender denne bestemmelse, giver de unge, der ikke er i lære, adgang til at deltage i en aftenkoleundervisning — tilrettelagt over 3 år.

Fra anden side i udvalget er det anført, at der bør åbnes adgang til en grundlæggende teoretisk handelsuddannelse for handelens „ufaglærte“, ligesom det er anført, at det i omskolingsøjemed bør åbnes mulighed for oprettelse af dag- eller aftenkursus.

Henry Gran kan ikke se, at disse problemer vedrører undervisningen på han-

delsskolerne, idet de henhører under en helt anden lovgivning — nemlig *lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere*, hvorfor disse problemer ikke bør medtages i selve betænkningen. Henry Gran har i den forbindelse oplyst, at der fra Kontor- og Handelsfagenes Arbejdsgiverforening og Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark er rettet henvendelse til *Uddannelsesrådet for ikke-faglærte arbejdere* med anmodning om, at der — i henhold til loven — oprettes et brancheudvalg for handels- og kontorområdet.

I forbindelse med drøftelserne om bevarelsen af de 1-årige kursus blev der rejst spørgsmål om, hvorvidt undervisningen på disse burde meddeles fælles for butiks- og kontorlinierne.

Da det måtte anses for tvivlsomt, hvorvidt en sådan handelsmedhjælper-eksamen opfylder lærlingelovens krav, har udvalget ment, at der må lægges afgørende vægt på, hvorvidt de faglige fællesudvalg vil godkende en eksamen af den pågældende art.

Udvalget foreslår i øvrigt, at hvis disse kursus opretholdes, må der som ved normalkursus til handelsmedhjælper-eksamen foretages en liniedeling efter elevernes skolemæssige forudsætninger.

5.

Over for udvalget er det oplyst, at det gennem længere tid har været praksis på normalkursus at optage unge mennesker, som ikke var i lære.

Da det er udvalget bekendt, at en del unge mennesker beskæftiges i virksomheder, der ikke har kunnet godkendes som læresteder, og da det samtidig må erkendes, at der til stadighed eksisterer et vist om- eller opskolingsbehov, foreslår udvalget, at den nævnte praksis legaliseres, se § 3, stk. 2, i det nedenfor under punkt 8 omtalte udkast til bekendtgørelse om handelsmedhjælper-eksamen.

6.

Under udarbejdelsen af det nedenfor under 8. omtalte udkast til bekendtgørelse om handelsmedhjælper-eksamen har der

været forelagt udvalget dels et forslag til handelsmedhjælper-eksamen med kommunalprøve, jfr. det som bilag 17 optrykte notat, dels et forslag om anerkendelse af faget kommunalkundskab som tillægsgag til handelsmedhjælper-eksamen, jfr. det som bilag 18 optrykte notat. Medens udvalget ikke fandt tilstrækkeligt grundlag for oprettelse af kursus til handelsmedhjælper-eksamen med kommunalprøve, har udvalget ment at kunne anbefale, at faget kommunalkundskab indføres som tillægsgag til handelsmedhjælper-eksamen, jfr. således § 12, e, i det nedenfor under punkt 8 omtalte udkast til bekendtgørelse om handelsmedhjælper-eksamen.

Henry Gran ønsker at udtale, at i handelsskoler, hvor man har et tilstrækkeligt stort antal kommunale elever, bør der i 2. og 3. klasse kunne oprettes en særlig linie i kommunalkundskab, hvilket i øvrigt allerede er sket i hvert tilfælde i Næstved og Rødovre.

7.

Der har i udvalget været fremsat ønske om afskaffelse af den „ørstedske“ karakter-skala, som i handelsskolen bruges ved udregningen af eksamensresultatet (hovedkarakteren), jfr. § 21, b, i bekendtgørelse nr. 347 af 27. juli 1949 om normalkursus ved skoler for handelslærlinge og om afgangsprøven fra disse kursus (handelsmedhjælper-eksamen), ligesom det er blevet foreslået, at man fremtidig bruger samme karakterskala både til udregning af den enkelte eksamenskarakter og til udregning af eksamensresultatet (hovedkarakteren).

Under hensyn til, at man i folkeskolen

har planer om indførelse af en ny karakterskala, har udvalget fundet det rigtigst indtil videre at bibeholde de i handelsskolen hidtil anvendte karakterskalaer, men man forudsætter, at den nye karakterskala til sin tid tillige indføres i handelsskolen, som altid har brugt den karakterskala, der anvendes i folkeskolen.

8.

Udvalget har udarbejdet det som bilag 19 optagne udkast til bekendtgørelse om handelsmedhjælper-eksamen.

I tilsynet med handelsskolerne er samtidig med udvalgets arbejde med ovennævnte bekendtgørelsesudkast blevet udarbejdet udkast til cirkulærskrivelse om undervisningen på kursus til handelsmedhjælper-eksamen. Med dette udkast er udvalgets medlemmer gjort bekendt, og udvalget har i store træk godkendt udkastet. Udvalget forudsætter dog, at der om det endelige udkast også forhandles med de faglige fællesudvalg.

Under udvalgets forhandlinger har Henry Gran stillet forslag om, at de faglige fællesudvalg blev indkaldt til møde med udvalget. Udvalget er af den opfattelse, at det under hensyn til udvalgets karakter af et arbejdsudvalg ikke ville være formelt rigtig at optage direkte forhandlinger med de faglige fællesudvalg. Resultatet af udvalgets arbejde må i overensstemmelse med § 17, stk. 2, i lærlingeloven forelægges hånd eisskolerådet og de faglige fællesudvalg, inden der træffes endelig afgørelse med hensyn til den fremtidige undervisning på handelslærlingskolerne.

København, den 19. januar 1962.

R. W. Criiger.	Henry Gran.	Regner Halding.	Johs. Lindeskov Hansen.	
Erik Langsted.	Jens J. Lund.	Henry Pedersen.	Jolis. Pedersen.	W. Reinhard.
Ove Rømer.	K. Stage.	Viktor B. Strand.	Jens Vibæk.	P. Villadsen. Formand.

Poul Gideon.
Sekretær.

BILAGSFORTEGNELSE

Bilag	1. Statskonsulentens skrivelse af 29. juni 1959	15
—	2. Underudvalgets indstilling af 8. december 1959.	17
—	3. Oversigt over antallet af godkendte lærekontrakter.	19
—	4. Oversigt over elevfordelingen ved Københavns lærlingskoler.	20
—	5. Oversigt over elevfordelingen ved 107 handelsskolers lærlingeklasse i provinsen	21
—	6. Oversigt over de foreslåede timetal for de enkelte fag på de to normalkursus.	24
—	7. Notat om handelsskolernes juleferie.	28
—	8. Købmandsskolens lærerforenings skrivelse af 16. december 1960.	30
—	9. Skrivelse af 24. februar 1960 fra de 3 faglige fadlesudvalg.	31
—	10. Skrivelse af 7. oktober 1959 fra en kreds af handelsskoleforstandere.	34
—	11. Skrivelse af 9. oktober 1959 fra forstanderen ved Horsens handelsskole.	37
—	12. Handelsskolebladet nr. 5 af 1. oktober 1959, side 107-111.	38
—	13. Skrivelse af 11. januar 1960 fra Dansk Kvindesamfunds skole- og erhvervsvejledningsudvalg	41
—	14. H.K. Bladet af april 1960, side 53-54.	42
—	15. Skrivelse af 16. november 1960 fra en kreds af forstandere.	44
—	15a. Statistiske oplysninger om samtlige elever, der i eksamensterminerne oktober 1939-oktober 1960 har bestået handelsmedhjælpereksamen på 1-årigt kursus ved de handelsskoler, der pr. 30. juni 1960 havde denne undervisning.	46
—	16. Skrivelse af 9. august 1961 fra Dansk Kvindesamfund.	47
—	17. Notat om handelsmedhjælper-eksamen med kommunalprøve.	48
—	18. Notat om anerkendelse af faget kommunalkundskab som tillægsgang til handelsmedhjælper- eksamen.	50
—	19. Udkast til bekendtgørelse om handelsmedhjælper-eksamen.	51

Den 29. juni 1959.

Til handelsministeriet.

I henhold til § 17, stk. 4, i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 18. juni 1958 af lov om folkeskolen kan der efter nærmere af undervisningsministeren givne regler og under hensyntagen til de stedlige undervisningsmæssige muligheder i folkeskolens 8. og 9. skoleår foretages en deling i linjer, der tager sigte på elevernes fremtidige virksomhed inden for erhvervslivets forskellige grene, uden at der dog må meddeles en egentlig faglig undervisning.

Det af undervisningsministeriet nedsatte læseplansudvalg, der har til opgave at udarbejde vejledende læseplaner for folkeskolen, således som denne er opbygget efter lov af 7. juni 1958 om ændringer af lov om folkeskolen, ser det derfor som en af sine opgaver at overveje og stille forslag om, hvorledes en sådan linjedeling kan foretages.

Et af de vigtigste spørgsmål, der rejser sig i denne forbindelse, er, i hvilket omfang der skal indføres erhvervsbetonede fag i undervisningen i de omhandlede klasser. Ud fra en afvejning af på den ene side hensynet til, at lovens hensigt med at åbne mulighed for en linjedeling, pegende frem imod elevernes fremtidige erhvervsbeskæftigelse, kan opnås, og på den anden side hensynet til lovens forbud mod, at der meddeles en egentlig faglig undervisning, er man foreløbig kommet til den anskuelse, at de egentlige erhvervsbetonede fag (linjefagene) ikke bør optage mere end ca. 6 ugentlige timer i 8. skoleår og ca. 10 ugentlige timer i 9. skoleår.

En af de linjer, som må påregnes at vinde almindelig udbredelse, er handels- og kontorlinjen. Ved tilrettelæggelsen af denne linje vil man tilstræbe at skabe en undervisning, der uden at tabe det almene sigte vil give eleverne et brugbart grundlag

såvel for en fremtidig praktisk virksomhed inden for handels- og kontorverdenen som for en videregående uddannelse på handels-skole.

For at opnå dette vil man for det første tilstræbe, bl. a. gennem arbejde med opgaver fra erhvervslivets områder, at give eleverne elementær sikkerhed i dansk og reining, at bygge videre på den tidligere undervisning i et fremmedsprog (for de elever, der har særlige forudsætninger herfor, eventuelt i to fremmedsprog), at give orientering i bred forstand om erhvervslivet med særligt henblik på handelens forhold og endelig at give eleverne en samfundsmæssig og almen orientering. De her nævnte foranstaltninger vil kunne gennemføres i tilknytning til folkeskolens traditionelle fagkreds, men herudover tænker man sig, at der i timerne, der er afsat til linjefag, skal tages en undervisning op i regnskabsføring, kundebetjening, udfyldning af forretningspapirer, maskinskrivning og skilteskrivning. Endvidere kan der være tale om emner hentet fra produktionslære m. v., idet det nærmere må fastsættes, hvilket omfang undervisningen bør have på hvert af de to klassetrin.

Udvalget er af den opfattelse, at der må kunne tillægges en efter de foran skitserede retningslinjer tilrettelagt undervisning i handels- og kontorlinjen i 8. og 9. skoleår en sådan værdi, at det vil være rimeligt, at de elever, der har gennemført denne undervisning på tilfredsstillende måde, ved en senere optagelse på handelsskole får en vis fortrinsstilling i forhold til elever, der er gået ud af folkeskolens 7. hovedskoleklasse, således at de betragtes som kvalificerede til en videregående uddannelse på handelsskolen.

Læseplansudvalget har i sine drøftelser

været inde på den tanke, at handelslærlingeuddannelsen fremtidig burde være 4-årig for de elever, der forlader den 7-årige folkeskole. I en sådan 4-årig uddannelse bør elever, der har modtaget en handelsbetonet undervisning i 8. og 9. skoleår, kunne indgå på andet trin. For så vidt angår elever, der gennemfører 9. skoleår med *tilfredsstillende* resultat, bør der kunne være tale om en ligestilling med realister

med hensyn til det trin, hvorpå deres videre uddannelse påbegyndes.

Afgørende er det, at der træffes sådanne aftaler mellem undervisningsministeriet og handelsministeriet, at det bliver muligt at opbygge respekt om 8. og 9. skoleår. Skal det lykkes, er det en forudsætning, at undervisningen i de to klasser rummer perspektiver med hensyn til den videre uddannelse efter de her nævnte principielle linjer.

K. Helveg Petersen

Det her rejste problem har været drøftet i det af undervisningsministeriet nedsatte kontaktudvalg, der principielt kan tiltræde forslaget.

Den 29. juni 1959.

K. Helveg Petersen

j. nr. 727/59.

Oversendes til *handelsministeriet* med bemærkning, at undervisningsministeriet for sit vedkommende kan tilslutte sig de foran fremsatte forslag.

Undervisningsministeriet, den 1. juli 1959.

P. M. V.

Alb. Michelsen

J. Munck-Hansen
fm.

I et møde den 29. oktober d. å. afholdt i udvalget til undersøgelse af mulighederne for en koordination af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. skoleår og i skolen for handelslærlinge besluttedes det af ned-sætte et underudvalg, der skulle fremkomme med forslag om, hvilke lempelser der kunne gives eleverne fra folkeskolen, når de blev optaget på handelsskolen.

Underudvalget har afholdt tre møder.

I disse møder har deltaget kontorchef Stage, direktør Langsted, direktør Vibæk, overlærer Johs. Pedersen, inspektør Bøgeby, kst. inspektør, fru Mette Koefoed Bjørnsen, ekspeditionssekretær Gleerup og sekretær Gideon. I et møde afholdt den 13. f. m. mødte skoledirektør Engelbrechtsen for statskonsulent Helveg Petersen.

Som baggrund for den nedenfor anførte indstilling, hvorom der er opnået fuld enighed, foreligger de af statskonsulent Helveg Petersen i plenarforsamlingen den 29. oktober d. å. fremsatte udtalelser, hvoraf skal fremhæves følgende:

Læseplansudvalget har fraveget tanken om den oprindeligt påtænkte ret skarpe linjedeling af folkeskolens 8. og 9. klasse. Flere fag tænkes overført til den almene undervisning. Dette er således tilfældet med fagene regnskabsføring og blanketudfyldning, som derved får en mere almenborgerlig behandling.

Det er hensigten, at 9. klasse skal afsluttes med en statskontrolleret prøve, ved hvilken der skal gives entydige karakterer i hvert fald i fagene dansk og regning samt i linjefagene engelsk, tysk og maskinskrivning, således at forstå, at disse karakterer skal udtrykkes enten ved tal eller ved bogstaver.

Underudvalget finder i forbindelse med ovenstående anledning til at understrege, at det i ovennævnte plenarmøde over for statskonsulenten er påpeget, at man som særlige linjefag for de elever, der måtte ønske at forberede sig til en handelsuddan-

nelse, foretrækker fagene engelsk, tysk og maskinskrivning som de bedst egnede, og at man har forstået, at denne opfattelse har statskonsulentens tilslutning. Endvidere bør det fremhæves, at det i nævnte møde af handelsskolens pædagoger blev gjort gældende, at undervisning i engelsk og tysk ikke burde omfatte kommercielt sprogbrug, så meget mindre som handelsskolens elementære kursus i disse sprog ikke gør det; derimod så man gerne, at vægten lægges på en elementær grammatisk tilegnelse af sprogene, herunder navnlig en analyse af ordklasserne. Foranstående er af underudvalget også fremhævet over for skoledirektør Engelbrechtsen. Endelig bør bemærkes, at der på plenarforsamlingens møde med statskonsulenten opnåedes enighed om, at undervisningen i faget maskinskrivning udelukkende bør drives efter blindskriftmetoden.

Under henvisning til foranstående kan underudvalget indstille,

at der gives elever, der har forladt 9. klasse med eksamen i linjefagene engelsk eller tysk, adgang til den linje på handelsskolen, der optager elever med mellem-skoleeksamen og elever med under g i engelsk eller tysk til realeksamen, og ved hvilken linje engelsk eller tysk er obligatorisk fag, jfr. handelsministeriets bekendtgørelse nr. 221 af 20. august 1957 og cirkulærskrivelse nr. 124 af 29. august d. å. fra tilsynet med handelsskolerne, i hvilken forbindelse dog bemærkes, at underudvalget med statskonsulenten er enig i, at det vil være farligt for eleverne selv, om en sådan optagelse under alle forhold skulle finde sted, men at man må overlade det til handelsskolernes skøn at afgøre, om resultaterne af eksamen ved afslutning af 9. klasse vil gøre det muligt for eleven at gennemgå denne specielle uddannelse,

at elever, der ikke har haft linjefagene engelsk eller tysk, samt elever, som er udgået af 9. klasse med et resultat, der ikke er

tilstrækkeligt til optagelse på handelsskolens „mellemskolelinje“, har mulighed for at blive optaget i 2. klasse på linjen til handelsmedhjælper-eksamen uden fremmede sprog, ligesom tilfældet er også med realister, der ikke kan anbringes på linjen med fremmede sprog eller mellemskolelinjen, jfr. § 4, 2. stk., i handelsministeriets bekendtgørelse nr. 347 af 27. juli 1949.

Underudvalget har overvejet, hvorvidt der kunne gøres noget for de elever, der udgår af 8. klasse, men finder ikke, at man i øjeblikket kan tage stilling hertil. Det er muligt, at man rent praktisk vil kunne ordne; det således, at eleverne, hvis de møder med særligt gode kundskaber, i handels-

skolen vil kunne optages i 2. klasse på lige fod med dem, der har afsluttet 9. klasse, men som ikke finder optagelse i mellemskolelinjen på handelsskolerne. På den anden side må det formentlig anses for betænkeligt uden videre at sidestille dem med eleverne, der har forladt 9. klasse med eksamen.

Det tilføjes, at foranstående indstilling alene er udformet med henblik på de gældende bestemmelser i handelsministeriets bekendtgørelse nr. 347 af 27. juli 1949 med senere tillæg, således at principperne bør tilpasses eventuelle ændringer af bekendtgørelsen.

Oversigt over antallet af godkendte lærekontrakter.

	1956-57			1957-58			1958-59		
	mænd	kvinder	ialt	mænd	kvinder	ialt	mænd	kvinder	ialt
Butikslærninge	2.643	2.417	5.060	2.827	2.748	5.575	2.797	2.820	5.617
Kontorlærninge	870	1.864	2.734	900	2.145	3.045	998	2.310	3.308
Handelslærninge	709	58	767	780	82	862	854	73	927
Ialt	4.222	4.339	8.561	4.507	4.975	9.482	4.649	5.203	9.852

Oplysningerne hidrører fra arbejdsdirektoratet, der har bemærket, at tallene for 1958-59 endnu ikke er offentliggjorte.

Arbejdsdirektoratet har endvidere oplyst, at nogle lærlinge inden for regnskabsåret har skiftet erhverv, således at de kan have fået flere kontrakter godkendt. Der kan derfor i de angivne tal være tale om dobbelttællinger. Arbejdsdirektoratet skønner, at totaltallene kan differere med ca. 10-12 pct.

Oversigt over liniedelingen ved københavnske lærlingskoler.

Skolens navn	Altal lærlingeklaser			i alt
	med 1 fr. sprog	med 2 fr. sprog	uden fr. sprog	
Købmandsskolen Nørre Vold	70	63	139	272
Julius Thomsens Plads	1	17	44	62
Enghave afd.	3	4	6	13
Grøndalsvænge afd.	6	3	8	17
Xørre afd.	6	5	11	22
Sundby afd.	5	4	9	18
Søborg afd.	1	4	5	10
Valby afd.	7	5	10	22
	99	105	232	436

Oversigt over elevfordeling ved 107 handelsskolars lærlingeklaser i provinsen.

Skolens navn	Antal lærlinge klasser	Elever i 3. klasser på skoler med kun een række klasser indstillet til HMX april 1960.		
		Antal	Heraf med real- eller højere eks.	mellemskole- eksamen.
Åkirkeby handelsskole,	3	9	;;	
Ålestrup	3	15	8	3
Allingåbro —	3	17	8	2
Allinge	3	21	4	1
Asnæs —	2	18	4	0
Aulum	2	14	2	1
Ballerup —	3	8	0	0
Birkerød	3	8	3	0
Bramminge	3	12	5	1
Brande	3	12	5	3
Brenderup —	3	9	2	0
Brovst —	3	11	8	1
Brødstrup —	3	13	7	1
Brørup	3	8	4	3
Bælum —	2	9	3	2
Christiansfeld —	2	8	2	0
Dronninglund —	3	19	6	2
Dybvad —	3	15	9	1
Ebeltoft —	3	8	8	0
Ejby	3	10	0	1
Farsø	2	12	2	0
Farum —	3	9	2	1
Fjerritslev —	3	19	8	2
Fredensborg —	3	8	0	0
Fuglebjerg	3	12	3	0
Galten —	3	6	2	0
Gilleleje	1		ingen 3. klasse	
Give	3	21	1	0
Glamsbjerg —	3	18	8	0
Glostrup	4	20	1	5
Gram —	3	5	1	3
Græsted	3	8	3	0
Gørding —	2	10	4 (juni 1959)	
Gørlev —	2	9	0	1
Hadsten —	3	23	8	2
Hadsund	3	11	1	0
Hals —	1	4	1	0

Skolens navn	Antal lærlinge klasser	Elever i 3. klasser på skoler med kun een række klasser indstillet til HMX april 1960		
		Antal	Heraf med real- eller højere eks.	mellemskole- eksamen
Hammel handelsskole	3	25	13	0
Haslev —	6	30	9	4
Helsingø	4	13	2	1
Hirtshals —	3	14	3	2
Hjallerup	2	11	2	3
Holsted	3	12	4	0
Holte	3	10	4	2
Hornslet —	3	10	8	1
Horsens Østj. —	3	22	1	4
Hurup	3	17	11	3
Hvidbjerg	2	9	6	0
Hørdum —	3	14	3	2
Hørsholm —	3	6	3	0
Ikast —	3	22	4	8
Jyderup	3	19	2	4
Karise	3	9	1	0
Kerteminde	3	21	6	3
Kjellerup	3	28	—	0
Klaksvikar —	4	18	5	8
Løgstør	3	20	12	1
Løkken	3	11	4	0
Mariager	3	2	1	0
Marstal	2	13	10	1
Middelfart	3	21	3	0
Neksø	3	13	4	0
Nibe	3	17	7	0
Nordborg-	2		ingen 3. klasse	
Nysted	2		ingen 3. klasse	
Nørresundby	3	20	0	3*)
Nørre Nebel —	2	14	3	0
Odder	3	13	4	0
Otterup	2	12	3	0
Padborg	3	21	11	2
Pandrup —	3	16	4	3
Præstø	3	23	2	2
Ringkøbing —	5	32	13	11
Roslev	2	16	0	0
Ruds-Vedby	1		ingen 3. klasse	
Rødby	1		ingen 3. klasse	
Rødding	3	9	3	2
Rønde	3	15	6	0
Samsø —	2		ingen 3. klasse	
Sindal	4	11	2	3
Skjern	5	26	12	2
Skælskør	3	24	5	5
Skærbæk	3	18	ti	1

Skolens navn	Antal lærlinge klasser	Elever i 3. klasser på skoler med kun en række klasser indstillet til HMX april 1960		
		Antal	real- eller højere eks.	Heraf med mellemskole- eksamen
Skørping handelsskole	3	12	5	0
Stenlille	2	19	10	2
Stubbekøbing —	3	13	1	3
Svinninge	3	21	6	j
Sønderborg opl. handelsskole.	2	26	0	0
Tåstrup handelsskole	3	17	1	i
Tarm	3	19	9	9
Thorshavn —	6	32	14	3
Tinglev	3	8	0	2
Toftlund	3	14	1	1
Trangisvåg —	3	9	0	0
Tølløse	3	17	2	3
Tønder opl. —	2	41	7	1
Tørring	2	10	0	1
Ulfborg	2	19	,1	0
Vamdrup	2	7	1	0
Varde opl —	,1	24	2	5
Vejle Østj. —	4	38	2	0
Videbæk	3	12	2	0
Vildbjerg	2	7	1	1
Vrå —	3	12	,1	0
Ærøskøbing	2	12	3	1
Ølgod	3	16	10	0
Østervrå —	2		in een 3. klasse	
la. i. t.	263 (100%)	1.506 (28,8%)	434	148 (9,8%)

Under omlægning til juni eksamen.

**Oversigt over timetal efter gældende bekendtgørelse, tilsynets forslag
og lærerrepræsentanternes forslag.**

BUTIKSLINIEN

Dansk + forretningspapirer.

<i>/ Hmx uden jr. sp.</i>	<i>1. år</i>	<i>2. år</i>	<i>3. år</i>	<i>Timer i alt</i>
1949 bekg. + tillæg 1957.	66	54	—	120
(skrivning)	(66)	—	—	(66)
Tilsynet	40	40	—	80
Udvalgsmedlemmer.	120	—	—	120
 <i>II Hmx med 1 jr. sp.</i>				
1949 bekg. + tillæg 1957.	54	—	—	54
Tilsynet	40	—	—	40
Udvalgsmedlemmer.	—	—	—	—
 <i>III Hmx med 2 jr. sp.</i>				
	—	—	—	—

Regning.

<i>I Hmx uden jr. sp.</i>				
1949 bekg. + tillæg 1957.	66	66	54	186
Tilsynet	80	40	40	160
Udvalgsmedlemmer.	80	80	40	200
 <i>II Hmx med 1 jr. sp.</i>				
1949 bekg. + tillæg 1957.	66	54	—	120
Tilsynet	80	40	—	120
Udvalgsmedlemmer.	80	80	—	160
 <i>III Hmx med 2 jr. sp.</i>				
1949 bekg. + tillæg 1957.	66	27	—	93
Tilsynet	80	40	—	120
Udvalgsmedlemmer.	80	—	—	80

Bogføring.

<i>/ Hmx uden jr. sp.</i>				
1949 bekg. + tillæg 1957.	66	—	54	120
Tilsynet	20	80	—	100
Udvalgsmedlemmer.	80	—	80	160
 <i>II Hmx med 1 jr. sp.</i>				
1949 bekg. + tillæg 1957.	—	66	54	120
Tilsynet	20	80	—	100
Udvalgsmedlemmer.	80	80	—	160

<i>III Hmx med 2 fr. sp.</i>	<i>1. år</i>	<i>2. år</i>	<i>3. år</i>	<i>Tuneri all</i>
1949 bekg. + tillæg 1957.	33		34	87
Tilsynet	—	—	80	80
Udvalgsmedlemmer.	—	80	80	160

Salglære.*/ Hmx uden fr. sp.*

1949 bekg. + tillæg 1957.	—		54	54
Tilsynet	80	100	120	300
Udvalgsmedlemmer.	40	80	40	160

II Hmx med 1 fr. sp.

1949 bekg. + tillæg 1957.			54	54
Tilsynet	40	100	120	200
Udvalgsmedlemmer.		—	80	80

III Hmx med 2 fr. sp.

1949 bekg. + tillæg 1957.			54	54
Tilsynet	40	80	80	200
Udvalgsmedlemmer.		80	80	80

Varekundskab.*/ Hmx uden fr. sp.*

1949 bekg. + tillæg 1957.				54
Tilsynet	40	40	—	80
Udvalgsmedlemmer.			80	80

II Hmx med 1 fr. sp.

1949 bekg. + tillæg 1957.			54	54
Tilsynet	40	40	—	80
Udvalgsmedlemmer.		—	80	80

III Hmx med 2 fr. sp.

1949 bekg. + tillæg 1957.			54	54
Tilsynet	40	40	—	80
Udvalgsmedlemmer.			80	80

Sprog.*/ Hmx uden fr. sp.**// Hmx med 1 fr. sp.*

1949 bekg. + tillæg 1957	66	66	54	186
Tilsynet	40	40	40	1-20
Udvalgsmedlemmer.	80	80	80	240

III Hmx med 2 fr. sp.

1949 bekg. + tillæg 1957	66	54		120
	66	54	—	120
Tilsynet	40	40	40	120
	40	40	40	120
Udvalgsmedlemmer.	80	80	—	160
	80	80	—	160

KONTORLINIEN

Dansk + forretningspapirer.

<i>I Hmx uden jr. sp.</i>	<i>1. år</i>	<i>2. år</i>	<i>3. år</i>	<i>Timer i alt</i>
1949 bekg.				
(dansk + skrivning)66	54	—	120
Tilsynet	40	40		80
Udvalgsmedlemmer.120	—		120
<i>II Hmx med 1 jr. sp.</i>				
1949 bekg. + tillæg 1957.	54			54
Tilsynet	40			40
Udvalgsmedlemmer.	—	—	—	—
<i>III Hmx med 2 jr. sp.</i>	—	—	—	—

Kontorarbejder.

<i>I Hmx tiden jr. sp.</i>				
1949 bekg.			54	54
Tilsynet (in. maskinskr.)120	40	40	200
Udvalgsmedlemmer.	—	—	80	80
<i>II Hmx med 1 jr. sp.</i>				
1949 bekg. + tillæg 1957.	—		54	54
Tilsynet80	40	40	160
Udvalgsmedlemmer.	—	—	80	80
<i>III Hmx med 2 jr. sp.</i>				
1949 bekg.	—		54	54
Tilsynet80	40	—	120
Udvalgsmedlemmer.	—	—	80	80

Handelslære.

<i>I Hmx uden l. sp.</i>				
1949 bekg.	—		54	54
Tilsynet (j- samfundslære og -økonomi).	—	80	80	160
Udvalgsmedlemmer.40	80	40	160
<i>II Hmx med 1 jr. sp.</i>				
1949 bekg. + tillæg 1957.	—		54	54
Tilsynet (+ samfundslære og -økonomi)	—	80	80	160
Udvalgsmedlemmer.	—	—	80	80
<i>III Hmx med 2 jr. sp.</i>				
1949 bekg.	—		54	54
Tilsynet	—	80	80	160
Udvalgsmedlemmer.	—	—	80	80

Regning.

<i>I Hmx uden jr. sp.</i>				
1949 bekg.66	66	54	186
Tilsynet80	40		120
Udvalgsmedlemmer.80	80	40	200

<i>II Hmx med 1 fr. sp.</i>	<i>1. år</i>	<i>2. år</i>	<i>3. år</i>	<i>Timer i alt</i>
1949 bekg. + tillæg 1957	66	54	—	120
Tilsynet	80	40	—	120
Udvalgsmedlemmer	80	80	—	160
<i>III Hmx med 2 fr. sp.</i>				
1949 bekg.	66	27	—	93
Tilsynet	80	40	—	120
Udvalgsmedlemmer	80	—	—	80

Bogføring.*I Hmx uden fr. sp.*

1949 bekg.	—	66	54	120
Tilsynet	—	40	80	120
Udvalgsmedlemmer	—	80	80	160

II Hmx med 1 fr. sp.

1949 bekg. + tillæg 1957	—	66	54	120
Tilsynet	—	40	80	120
Udvalgsmedlemmer	80	80	—	160

III Hmx med 2 fr. sp.

1949 bekg.	—	33	54	87
Tilsynet	—	—	80	80
Udvalgsmedlemmer	—	80	80	160

Sprog.

<i>I Hmx uden fr. sp.</i>	—	—	—	—
---------------------------------	---	---	---	---

II Hmx med 1 fr. sp.

1949 bekg. + tillæg 1957	66	66	54	186
Tilsynet	40	40	40	120
Udvalgsmedlemmer	80	80	80	240

III Hmx med 2 fr. sp.

1949 bekg.	66	54	—	120
	66	54	—	120
Tilsynet	40	40	40	120
	40	40	40	120
Udvalgsmedlemmer	80	80	—	160
	80	80	—	160

Notat om handelsskolernes juleferie.

I 1956 fremsatte Isenkræmmerforeningen i København over for tilsynet med handelsskolerne forslag om, at lærlingeundervisningen blev omlagt således, at der ikke blev undervist på handelsskolerne i de sidste 14 dage før jul under hensyn til vanskelighederne ved at undvære lærlingene i forretningerne under juletravlheden.

Foreningen havde tidligere henvendt sig til Købmandsskolen i København, som imidlertid ikke var i stand til at imødekomme foreningens ønske, idet erstatning for de tabte undervisningsdage ikke ville kunne skaffes andetsteds i skoleåret.

Spørgsmålet blev af handelsskolerådet behandlet på et møde i 1956, og det blev her vedtaget, at man ikke på daværende tidspunkt kunne foretage yderligere på det foreliggende grundlag. Denne indstilling tilsluttede tilsynet med handelsskolerne sig.

Handelsministeriet forelagde herefter spørgsmålet for Fællesudvalget for butikslærlinge, som svarede, at man fandt det uheldigt, at handelsskolerne i København havde undervisning så tæt på jul, og at det måtte være muligt at tilrettelægge de københavnske handelsskolers undervisning således, at lærlingene — i lighed med, hvad der var tilfældet på handelsskolerne i provinsen — blev fritaget for skolegang de sidste 14 dage før jul. Fællesudvalget kunne derfor anbefale Isenkræmmerforeningens forslag.

Handelsministeriet anmodede herefter tilsynet om at fremkomme med en fornyet udtalelse. I sit svar pegede tilsynet på de konsekvenser, som gennemførelsen af Isenkræmmerforeningens forslag ville medføre.

Da følgen af at give isenkræmmerlærlingene længere juleferie ville blive, at samtlige øvrige branchers lærlinge også måtte have fri, ville en imødekommelse af Isenkræmmerforeningens ønske for det første rejse et økonomisk spørgsmål. I denne forbindelse anførte tilsynet, at bestyrelsen for

Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse havde indtaget det standpunkt, at den ville gå med til en forlængelse af juleferien under den forudsætning, at der ikke blev påført foreningen ekstraudgifter. Imidlertid ville en uges længere juleferie betyde en tilsvarende reduktion af Købmandsskolens tilskudsberettigede lærerlønninger og dermed af statens tilskud til skolen.

For det andet ville en imødekommelse kunne få pædagogiske følger, idet et skoleår, som hyppigt blev afbrudt af ferier, tabte i værdi, uanset at der blev afsat det krævede minimumstimetal.

Tilsynet forelagde påny spørgsmålet på et handelsskolerådsmøde i 1958. Det blev under mødet oplyst, at spørgsmålet var et specielt københavnsk problem, idet lærlingeskolerne i provinsen, der begyndte undervisningen den 15. august efter den nugældende ordning kun havde en uges undervisning i begyndelsen af december måned og ikke betalte lærerne for mere end 8 måneders undervisningsarbejde, nemlig for månederne august og december som een måned samt for månederne september, oktober, november, januar, februar, marts og april.

Formanden for Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse oplyste i rådsmødet, at i København betalte Købmandsskolen ifølge overenskomsterne timelærerne vederlag for enhver måned, i hvilken der undervistes, og afkortedes undervisningen i december derfor til kun een uge, ville timelærerne forlange honorar for en fuld måneds arbejde i december, ligesom de krævede betaling for hele august måned, uanset at skolen kun havde undervisning en mindre del af denne måned. Efter formandens formening kunne sagen ordnes derved, at efterårsferien slettedes, eller at undervisningen påbegyndtes en uge tidligere i august måned.

Resultatet af drøftelserne blev, at rådet anbefalede, at der blev optaget direkte

forhandlinger mellem Købmandsskolen og lærerne på skolen.

Efter tilsynets oplysninger vil der næppe kunne forventes nogen frivillig ordning på problemet, idet parterne står langt fra hinanden. Købmandsskolen betragter spørgsmålet som et generelt spørgsmål og har den indstilling, at skolen gerne vil hjælpe erhvervslivet til en ordning, hvorefter der ikke undervises i december eller eventuelt kun en uge i december. Spørgsmålet er imidlertid et lønproblem, og det har ikke hidtil været muligt at få de københavnske lærere til at påbegynde arbejdet den 15. august, som tilfældet er i provinsen, hvorved man ville kunne opnå kompensation for de ikke-læste timer i december. Lærernes standpunkt er det, at de ønsker fuld løn, selv om der læses mindre end 40 uger om året, men den nye lønbekendtgørelse fastslår, at der skal ske forholdsmæssig lønreduktion, dersom undervisningsåret er mindre end inden for gymnasieskolerne, hvor skoleåret er på 40 uger.

Ved skrivelse af 16. marts 1960 rettede Danske Stormagasiners Fællesråd en henvendelse til handelsministeriet dels om en udvidelse af lærlingenes juleferie, således at denne blev påbegyndt ikke senere end den 10. december i stedet for medio december, dels om, at der blev givet tilladelse til, at virksomhederne 2 dage om året holdt eleverne hjemme fra handelsskoleundervisningen, for at lærlingene kunne få lejlighed til at deltage i en første udsalgssdag, statusoptagelse og lignende dage med spidsbelastning.

Fællesudvalget for butikslærlinge anbefalede også dette andragende.

Tilsynet med handelsskolerne, som af handelsministeriet blev anmodet om en udtalelse, mente, at problemet kun ville kunne løses på den måde, at der til erstatning for fritagelse for undervisning i den sidste tid inden jul læses i efterårsferien. En sådan løsning ville dog sandsynligvis også støde på modstand fra lærernes side.

København d. 16. december 1960.

Til handelsministeriet.

Købmandsskolens Lærerforenings bestyrelse med tilslutning fra den ordinære generalforsamling den 16. december 1960 ønsker i anledning af omlægningen af handelsskoleundervisningen at udtale sig for, at handelsskolernes efterårsferie bibeholdes, således at denne som hidtil falder sammen med de øvrige skolers og undervisningsanstalters ferie.

Til støtte for dette fremdrages bl. a.:

- 1) Når efterårsferien af visse butiksindehavere ønskes lagt til juleferien, må vi pege på, at bankfolk, revisorer, kontorfolk, en-gros handlende og speditører m. fl. med fuld ret vil kunne hævde efterårsferien henlagt til andre for de pågældende fag travle perioder.
- 2) For elever og lærere er efterårsferien — midt mellem sommer- og juleferie — en kærkommen afbrydelse, der mentalt betyder meget.
- 3) Selv om den for eleverne kun betyder fritagelse for hjemmearbejdet, vil disse igennem lærerens tid til relaxation få mere ud af undervisningen i november

og december. Vi tør ikke andet end pege på, at det vil være undervisningsmæssigt mest forsvarligt at bibeholde efterårsferien.

- 4) Langt den største gruppe handelsskolelærere er kommunelærere. Har man råd til i disse lærermangelens år at trække flere veksler på lærerne?
- 5) Efterårsperioden er de mange lærerkursers periode. Hundreder af handelsskolelærere og forstandere vil være nødt til på grund af deltagelse i kursus at melde forfald. Vi peger blot på, som et eksempel, hvad den nye skolelov må kræve af kursusvirksomhed fremover.
- 6) Rengøringsproblemet — og rengøringspersonalet — tillader vi os at gøre opmærksom på. Ikke mindst i kommunernes skoler er dette spørgsmål af en sådan karakter, at det må med i overvejelserne.

Ud fra et praktisk, mentalt og pædagogisk synspunkt må vi fra lærerside pege på, at en flytning af efterårsferien eller en ophævelse af denne er uforvarlig.

P. b. v.

Poul Kragh

Fremsendes gennem Landsforeningen af lærere ved Danmarks handelsskoler.

H. Ottosen

DET FAGLIGE FÆLLESUDVALG
FOR HANDELSLÆRLINGE

Bilag 9.

DET FAGLIGE FÆLLESUDVALG
FOR KONTORLÆRLINGE

FÆLLESUDVALGET FOR BUTIKSLÆRLINGE

København K., den 24. februar 1960.

Handelsministeriet, Slotholmsgade 10, K.

Undervisning til handelsmedhjælpereksamen.

I skrivelse af 24. marts 1959 har tilsynet med handelsskolerne anmodet Handelsministeriet om at indhente en erklæring fra de faglige fællesudvalg for butiks-, kontor- og handelslærlinge om nævnte tre udvalgs indstilling til de nuværende 1-årige kursus til handelsmedhjælpereksamen, idet tilsynet samtidig har oplyst, at der fra flere sider inden for Handelsskolerådet er blevet givet udtryk for betænkelighed ved en fortsat opretholdelse af ministeriets bekendtgørelse af 20. oktober 1950, der danner grundlag for kursus af denne art.

Handelsskolerådet har i denne forbindelse givet udtryk for, at en samtidig praktisk og teoretisk undervisning må anses for langt bedre end en handelsskoleundervisning, der er adskilt fra lærlingens praktiske oplæring.

Tilsynets henvendelse til ministeriet blev af ministeriet den 4. april 1959 (j. nr. 224-12-59) videresendt til Fællesudvalget for Butikslærlinge, der har fremsendt afskrift af henvendelsen til de to øvrige fællesudvalg.

Forespørgslen har været drøftet på møder mellem de tre fællesudvalg, og indledningsvis skal vi oplyse, at fællesudvalgene tidligere i 1957 fra Læringerådet modtog en henvendelse vedrørende spørgsmålet om de pågældende kursus' overensstemmelse med Læringleven, hvilken forespørgsel af de tre faglige udvalg blev besvaret derhen, at disse 1-årige kursus, hvor undervisning meddeles, inden den praktiske oplæring påbegyndes, ikke var i strid med læringleven, jfr. lovens § 17, stk. 1, der fastsætter, at læremesteren har pligt til at holde lærlingen til at deltage i den godkendte handels-

skoleundervisning, for så vidt lærlingen ikke i forvejen har gennemgået tilsvarende uddannelse.

Det tilføjes imidlertid, at de faglige udvalg har været opmærksomme på, at de eksisterende forudgående kursus til handelsmedhjælpereksamen bryder med det ellers almindeligt fulgte princip om, at den teoretiske og praktiske oplæring skal foregå samtidig, men fællesudvalgene er af den opfattelse, at de gennem mange år eksisterende kursus af denne art må betragtes som undtagelser fra nævnte hovedregel.

I tilslutning til ovenstående skal udvalgene imidlertid meddele, at der til de tre fællesudvalg i første halvår 1959 indgik oplysninger om ændrede former for handelsskoleundervisning i visse byer, og fra fællesudvalgenes side hæftede man sig specielt ved de i Svendborg og Fredericia indførte nye former for hel eller delvis forudgående undervisning til handelsmedhjælpereksamen.

Det blev således over for de faglige udvalg oplyst, at man i Svendborg havde truffet en ordning gående ud på, at elever, der i 9. klasse ønskede at følge den handelsbetonede linje, udmeldtes af folkeskolen og i stedet på kommunens regning blev indmeldt i den derværende handelsskole og på 1 år modtog den ellers 3-årige handelsskoleundervisning afsluttende med handelsmedhjælpereksamen. Denne ordning er senere indført i Hjørring kommune.

I Fredericia var der tale om en delvis forudgående handelsskoleundervisning, idet eleverne i 9. klasse i den handelsbetonede linje undervises af handelsskolens lærere i fag, der indgår i undervisningen i 1. klasse i

handelsskolen, og ved senere indmeldelse i handelsskolen afkortes de pågældende elevers skolegang herefter med 1 år. Denne ordning blev senere fulgt af Sønderborg kommune.

Foranlediget af disse oplysninger fandt der fornyede drøftelser sted mellem de tre faglige fællesudvalg, og man rettede henvendelse til tilsynet med handelsskolerne og udbad sig en mundtlig forhandling, der fandt sted i tilsynet den 3. juni forrige år.

Fra fællesudvalgenes side blev det på mødet fremhævet, at man måtte se med betænkelighed på den nye undervisningsform i Svendborg, der betød et brud med den hidtil fulgte regel om samtidig praktisk og teoretisk uddannelse, uden at der til Svendborg-systemet var knyttet påviselige fordele i henseende til en forbedring af lærlinguddannelsen, idet fællesudvalgene tværtimod måtte befrygte, at de pågældende lærlinge rent kvalitetsmæssigt ville blive dårligere rustet end lærlinge, der sideløbende med deres praktiske uddannelse modtog den teoretiske undervisning.

Forså vidt angik de to nye systemer blev det endvidere understreget, at der i praksis ville opstå et misforhold mellem folkeskolens elever og realisterne, idet sidstnævnte, uanset deres mere vidtgående skoleuddannelse, ville få en længere handelsskoleundervisning end folkeskoleeleverne.

Endelig fremhævede de faglige udvalg, at det måtte være forbundet med betænkelighed at give disse nye undervisningsformer adgang til at blive indført ved andre skoler, idet man fremhævede, at man først i løbet af 3-4 år ville have et erfaringsmateriale angående værdien af denne forudgående handelsskoleundervisning, og fællesudvalgene henstillede til tilsynet fremover i nøje samarbejde med de faglige udvalg at følge udviklingen, specielt „Svendborg-systemet“.

Fællesudvalget er bekendt med, at Handelsministeriet i oktober 1959 har nedsat et udvalg, der skal undersøge mulighederne for en koordination af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. skoleår og i handelsskolerne og i forbindelse hermed bl. a. overveje en eventuel ændring af Handelsministeriets bekendtgørelse af 27. juli 1949 om normalkursus for skoler for handelslærlinge og om afgangsprøven fra disse kursus (handelsmedhjælpereksamen).

Vi har forstået, at man i dette udvalg i første række vil drøfte spørgsmålet om læseplanerne i folkeskolens 8. og 9. klasse og derefter også vil gå over til at undersøge og eventuelt udarbejde forslag til læseplaner for handelsskolerne, og under hensyn til at dette udvalgs arbejde således berører spørgsmålet om opretholdelse af de i tilsynets førnævnte skrivelse af 24. marts forrige år omhandlede 1-årige kursus, vil vi fra de faglige udvalgs side gerne henstille, at dette spørgsmål stilles i bero, indtil det ny udvalg har afsluttet sit arbejde.

Foranlediget af udvalgets nedsættelse og af ministeriets tidligere forespørgsel ønsker vi imidlertid fra de tre faglige udvalgs side at bemærke, at vi, som tidligere fremhævet under forhandlingerne med tilsynet med handelsskolerne, må se med betænkelighed på, at man uden at have et tilstrækkeligt erfaringsmateriale ved hånden ændrer den hidtidige regel om, at den teoretiske og praktiske undervisning skal foregå samtidig.

Forsåvidt angår det såkaldte Svendborg-system bør man efter fællesudvalgenes opfattelse betragte dette som værende af forsøgsvis karakter, og fællesudvalgene må på det i dag foreliggende grundlag nære tvivl om, at „Svendborg-systemet“ vil give bedre resultater end den hidtil anvendte undervisningsform.

Fællesudvalgene skal derfor henstille, at man ikke fra tilsynet med handelsskolerne giver mulighed for en yderligere udbredelse af dette system med 1-årig forudgående undervisning til handelsmedhjælpereksamen, før det i oktober 1959 nedsatte udvalg har afsluttet sit arbejde, og de faglige fællesudvalg har haft lejlighed til — på grundlag af udvalgets betænkning — at føre fornyede forhandlinger med tilsynet med handelsskolerne.

De faglige udvalg tillader sig i denne forbindelse at henvise til lærlingelovens § 17, stk. 2, og tilføjer, at det er vor opfattelse, at så gennemgribende ændringer af undervisningsformen, som der er tale om i Svendborg, må forelægges fællesudvalgene til udtalelse, inden de tillades gennemført i praksis.

Fællesudvalgene vil anmode ministeriet om at videregive ovennævnte synspunkter

til det i oktober forrige år nedsatte udvalg og vil samtidig anmode om, at de tre faglige udvalg får leilighed til under udvalgets arbejde med ovennævnte spørgsmål at drøfte disse sager med handelsskoletilsy-

net, eventuelt med Handelsministeriets udvalg.

En kopi af nærværende skrivelse er samtidig tilsendt direktøren for tilsynet med handelsskolerne.

DET FAGLIGE FÆLLESUDVALG
FOR HANDELSLÆRLINGE

Hans Lund

DET FAGLIGE FÆLLESUDVALG
FOR KONTORLÆRLINGE

Victor B. Strand

FÆLLESUDVALGET FOR BUTIKSLÆRLINGE

Johs. Barkholt

Til medlemmer af udvalget til undersøgelse af mulighederne for en koordination af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. skoleår og i skolen for handelslærlinge.

Ang. Helårskursus til handelsmedhjælper-eksamen, jfr. handelsministeriets bekendtgørelse af 20. oktober 1953.

Undertegnede forstandere, der er ledere af handelsskoler, som har helårskursus til handelsmedhjælper-eksamen, ønsker at udtale, at disse kursus er af den største værdi for den ungdom fra folkeskolens ikke-boglige linje, som ønsker beskæftigelse ved handelsfaget.

Vi skal kort anføre de væsentligste fordele, som disse kursus indebærer:

I. Samfundsmæssige fordele.

1. Samfundet er interesseret i, at de unge, som skal ud i handelserhvervet, møder med gode forudsætninger, således at de kan gennemføre lærlingeuddannelsen med maksimalt udbytte. For elever fra folkeskolen, som ifølge loven ikke må give en egentlig faglig undervisning, er handelsskolernes helårskursus det idelle forbedelseskursus, idet dette har vist sig at være i stand til at skabe en jævn overgang fra barneskolen til erhvervet. Stoffet er fastlagt efter samråd med handelens repræsentanter, og eleverne får det netop i den alder, hvor de kan capere det.
2. Ved en optagelsesprøve kan det konstateres, om eleverne har de for aldersklassen normale kundskaber i de elementære fag, dansk, regning og skrivning. Såfremt eleverne ikke gennem 7 eller 8 år i folkeskolen har nået et sådant standpunkt i disse fag, at de kan antages at kunne gennemføre en lærlingeuddannelse praktisk og teoretisk, er samfundet interesseret i en udskillelse af disse elever, så et læreforhold ikke påbegyndes.
3. Helårskursus dækker et udtalt behov for den landbougdom, som skal finde beskæftigelse ved andre erhverv end landbruget.

Trods centraliseringen af undervisningen på landet vil det være vanskeligt for folkeskolerne dér at skaffe et tilstrækkeligt stort antal elever i 9. klasse til en „handelslinje“. Elever fra landet, som ønsker at gå handelsvejen, har i udstrakt grad besøgt helårskursus for derigennem at få mulighed for at opnå en læreplads. Handelsskolen bør tage sig af denne kategori af elever, da den kan løse problemerne på den mest hensigtsmæssige måde.

4. De bestående handelsskoler kan optage undervisningen jævnsides med den 3-årige lærlingeskole, idet lærerkræfterne har den fornødne uddannelse.
5. Undervisningsmateriellet, varesamlinger, skrivemaskiner m. m., forefindes på handelsskolerne.

II. Sociale fordele.

Da undervisningspligten kun går til det 14' år, er såvel folkeskolens 8' som 9' klasse frivillig. Helårskursus er handelserhvervets tilbud til folkeskolens ungdom i de samme aldersklasser. Hvad enten forældrene lader deres børn gå i en 9' klasse i folkeskolen eller på handelsskolernes helårskursus, skal børnenes ophold i hjemmet betales af forældrene.

1. De elever, der af den ene eller den anden grund ikke får realeksamen, kan nu opnå en afrunding af deres skoleuddannelse på det 1-årige kursus til handelsmedhjælper-eksamen. Denne afrunding sker på en skoleform, der bygger videde direkte på folkeskolens undervisning. Den afsluttende eksamen, handelsmedhjælper-eksamen, er

anerkendt af handelserhvervets arbejdsgivere, og øger derfor de unges muligheder for en faglig oplæring betydeligt.

2. Børn af ubemidlede forældre har allerede nu gode muligheder for at opnå en sådan støtte gennem ungdommens uddannelsesfond, at såvel udgiften til skolepenge som til lærebøger kan dækkes (jfr. pkt. II indledning)
3. For disse elever er der både bedre og hurtigere opstigningsmuligheder i samfundet, idet de lettere får lærepladser og under oplæringen har tid til yderligere specialuddannelse på handelsskolernes aftenkursus.

III. Undervisningsmæssige fordele.

1. Eleverne får et tydeligt mål for deres skolegang, idet der sluttes med en statskontrolleret eksamen.
2. Stoffet, der skal gennemgås, er fastlagt efter kravene i det erhverv, som de skal virke i. De almene fag, dansk, regning, skrivning, sprog og maskinskrivning beslaglægger $\frac{2}{3}$ af den nuværende plans timer. Dog har fagene fået en handelsmæssig „drejning“. Det bliver derved klart for eleverne, at færdighed i disse fag er af største betydning for fremgang i erhvervet.
3. Ved undervisning hver dag i 1 år skabes der en intens arbejdsrytme, hvorved eleverne lærer at koncentrere sig om et stof, således at en nøjagtig tilegnelse bliver resultatet. Det har vist sig, at eleverne på disse kursus honorerer eksamenskravene fuldt så godt som eleverne på de 3-årige læringskoler.
4. Kontakten mellem eleverne og lærerstaben er langt større på det 1-årige kursus end på den 3-årige læringskole.
5. En sådan arbejdsform modner eleverne, så de lettere vil være i stand til at tilpasse sig det praktiske livs krav med hensyn til arbejdsindsats.
6. Ved overgangen fra folkeskolen til handelsskolen kommer eleverne ud for en miljøforandring, som er af største betydning for deres udvikling, idet de på handelsskolerne betragtes som „unge voksne“.

IV. Oplæringsmæssige fordele.

1. „Mesterlære“ bortfalder ikke, da eleverne fra disse kursus har en sådan alder, at kontrakt skal oprettes.
2. Det har været hævdet, at „teori og praksis bør gå hånd i hånd“.

Vi er af den formening, at den handelsmæssige udvikling forlængst har formindsket værdien af denne oplæringsform, idet det er vor erfaring, at elever fra helårskursus får mere ud af deres læretid end de elever, der kommer direkte fra folkeskolen.

3. Eleverne har gennem undervisningen på helårskursus erhvervet sig en forhåndsindstilling på handelens problemer.
4. Ved begyndelsen af læretiden er de i besiddelse af den almene teoretiske handelsviden, som den 3-årige læringskoles elever først vil have erhvervet sig ved slutningen af læretiden.
5. Af foranstående årsager vil eleverne fra helårskursus hurtigt blive sat til arbejde, som oplæringsmæssigt er udviklende, idet principalen erfarer, at de kan klare det. Deres arbejdsindsats bliver så værdifuld, at de i mange tilfælde vil undgå at blive beskæftiget ved arbejder, som kan udføres af mindrekvalificerede. De får følgelig langt mere ud af den praktiske oplæringstid.
6. Da handelsmedhjælper-eksamen er bestået, kan lærlingen udnytte hele arbejdstiden til den praktiske oplæring. (At dette også er til principalens gavn er indlysende, men hensynet til lærlingen må komme i første række).
7. Lærlingen kan allerede i læretiden gå i gang med yderligere specialuddannelse og således forøge sin faglige viden og sine muligheder, når læretiden er endt.

Af foranstående vil betydningen af helårskursus fremgå, og vi henstiller derfor

1. at udvalget medvirker til at skabe gode vilkår for disse kursus.
2. at eksamenskravet bliver (som nu) handelsmedhjælper-eksamen.
3. at en eventuel aldersgrænse for optagelse ikke sættes højere end 15 år ved skoleårets begyndelse.

at der i standard-lærekontrakten indføres den bestemmelse, at såfremt handelsmedhjælper-eksamen er bestået, når lærlingeforholdet etableres, skal principalen

a. afkorte den normale læretid med 6 måneder.

b. forhøje lærlingelønnen med et beløb, der svarer til principalens omkostninger ved at holde en elev i en 3-årig lærlingskole. Merlønnen fordeles over hele læretiden.

A. Johs. Andersen

Handelsskolen, Nykøbing F.

B. Christensen

Hjørring Handelsskole

E. Christensen

Næstved Handelsskole

N. Krogsgaard

Grindsted Handelsskole

Erik Lund

Viborg Handelsskole

Erik Nielsen

Tietgenskolen, Odense

Chr. Eskild Jensen

Svendborg Handelshøjskole

Hvilsted Nielsen

Horsens Handelsskole

Marinus Nielsen

Handelsskolen i Randers

HORSENS HANDELSSKOLE

Vitus Berings Plads

HORSENS

9. oktober 1959

Etårsskolen til Handelsmedhjælper-eksamen er ikke nogen ny skoleform. Jeg kan eksempelvis anføre, at vi her ved skolen har haft undervisning efter denne kursusform fra 1938, *altså i 21 år*.

I disse år er der fra dette kursus dimitteret *i alt 684 elever* fordelt i 34 klasser, og antallet af elever er stigende.

Der er allerede på nuværende tidspunkt indmeldt fuldt elevtal til 2 klasser, der

begynder 1. november 1959, til 2 klasser, der begynder 1. maj 1960 og til 2 klasser, der påbegyndes 1. november 1960.

Endelig vil jeg gerne tilføje, at der i de 21 år, denne skoleafdeling har bestået ved Horsens Handelsskole, kun har været *absolut og ubetinget tilfredshed inden for alle farter*, såvel forældre, elever som — og ikke mindst — erhvervslivet.

På skolens vegne

Hvilsted Nielsen

Forstander

Uddrag af Handelsskolebladet, 20. årgang, nr. 5, 1. oktober 1959, side 107—111.

Handelsundervisningen skal revideres. Handelsministeriet nedsætter et udvalg til gennemgang af aktuelle spørgsmål i handelsundervisningen.

Handelsministeriet har besluttet at nedsætte et udvalg bestående af repræsentanter fra erhvervslivet og fra handelsskolerne med henblik på at undersøge mulighederne for en koordination af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. skoleår med handelsskolens undervisning og i forbindelse hermed overveje eventuelle ændringer i den nugældende bekendtgørelse om handelsskolens normalkursus. Landsforeningen er blevet anmodet om at udpege en repræsentant til dette udvalg.

Den direkte foranledning er, at undervisningsministeriet har foretaget en henvendelse til handelsministeriet om, at der må blive truffet aftale mellem de to ministerier om overgangen fra 8. og 9. klasse til handelsskolen. Dagbladet „Børsen“ har iøvrigt fået oplyst, at udvalget især skal drøfte følgende fire problemer:

1. *Overgangen fra folkeskole til handelsskole.*
2. *En mere praktisk uddannelse for butikslærlinge i handelsskolerne.*
3. *Indførelse af undervisning i samfundslære og samfundsøkonomi i handelsskolerne.*
4. *Ophævelse af de særlige 1-årige dagkurser, der gennemføres uden samtidig praktisk lærlinguddannelse.*

Alene det første punkt nødvendiggør en revision af bekendtgørelsen. Handelsskoleloven af 1920 fastslår, at handelsskolen skal bygge på folkeskolen — men folkeskolen i dag er anderledes end i 1920. Der må tages hensyn til, at handelsskolen for fremtiden vil få nogle af sine elever fra folkeskolens 7. klasse. Det bliver forment-

lig — og forhåbentlig — den mindste del, men antallet har handelsskolen ingen indflydelse på, idet enhver handelslærling som bekendt skal modtages på handelsskolen. Den største del vil komme fra 8. og især fra 9. klasse eller fra realskolen.

Det er klart, at de forskellige forudsætninger må spille en stor rolle ved tilrettelæggningen af kurserne, men hertil kommer så også hensynet til de forskellige brancher, hvori lærlingene oplæres. Der er ingen tvivl om, at det er i de unges virkelige interesse, at specialiseringen i handelsskolen finder sted efter meget grove linjer, bl. a. fordi det netop inden for handelen er særdeles påfaldende, at så mange havner et andet sted i erhvervet, end de startede. Vi skal være forsigtige med at nagle de unge fast i en bås, og over for specielle ønsker fra specielle brancher må vi hævde, at jo mere speciel branchen er, des mere nødvendigt er det faktisk, at handelsskolen fastholder det alment handelsmæssige i denne grundlæggende uddannelse.

Butikslærlingene.

Men naturligvis er det ganske rimeligt, at der skal være nogen forskel på, hvad vi lærer en kontorlærling og en butikslærling, og derfor er der også god mening i det andet punkt på „Børsen“'s spiseseddel, nemlig en drøftelse af *en mere praktisk uddannelse for butikslærlinge* i handelsskolen. Nødvendigheden heraf er meget ofte blevet påpeget i dette blad (se f. eks. Jens Vibæk: „Den danske handelsskole i dag — forsøg på en status“. 15.-11.-1957, eller „Skal vi lære butikslærlingene et regnskab, de kan bruge

i praksis? "15. april 1959, eller artiklerne om butiksuuddannelse i Sverige i de senere numre), og nu synes glædeligvis også direktøren for tilsynet i en artikel i „Principal og medhjælper" at være inde på samme linje.

Det er klart, at vi ved tilrettelægningen må have for øje, at handelsskolen skal hjælpe med til at uddanne gode og brugbare funktionærer i forretningerne, men vi skal også have for øje, at det vel nok er i dette erhverv, der — med undtagelse af landbrug — findes flest selvstændige erhvervsdrivende i vort land, endnu da. Der kan godt ud fra disse synspunkter blive en hel del at skære væk i regning og bogføring. Vi skal bort fra finesserne, og vi skal lægge vægt på overblikket. Vi skal lære dem den regning og kalkulation, som detailhandleren og hans medarbejdere har brug for, og vi skal lære butikslærlingene en form for bogføring, så der ikke bliver et svælg mellem teorien i skolen og praksis i forretningen. Vi skal først og fremmest lære dem en forståelse af regnskabets betydning og af forretningens økonomiske struktur.

„Børsen" nævner også, at udvalget skal drøfte undervisningen i fag, der ligger nærmere det daglige arbejde i forretningen, f. eks. kundebetjening, indkøbspraksis, butiksiindretning og reklame. Disse ting er ikke fremmede for handelsskolen, men hvis undervisningen skal gøres mere konkret og praktisk vil det være nødvendigt at gå over til de øvelsesbutikker, som man hidtil herhjemme har set på med en vis skepsis. Man har været bange for, at det skulle blive noget i retning af „at lege butik". Vi har før her i bladet understreget, at det helt kommer an på tilrettelægningen, og at man lige så vel kan tilrettelægge denne undervisning på en effektiv måde, som man har gjort det med undervisningen i telefonbetjening. Man vil ganske anderledes kunne stille eleverne overfor konkrete opgaver med hensyn til kundebetjening, vareanbringelse, butiksiindretning, vinduesdekoration, varekundskab etc, når det foregår i de rigtige [omgivelser, end når man blot har bogens teori at holde sig til.

Det vil ikke være muligt for enhver handelsskole at få en øvelsesbutik, hvis den skal være af værdi, men en vis centralisering på dette område vil være praktisk gennemførlig.

Videregående butiksuuddannelse.

Hvad angår spørgsmålet om *en overbygning på butikslærlingeuuddannelsen* gælder det faktisk kun om at realisere handelskolelovens bestemmelser om skoler for handelsmedhjælperne. Medens det ganske klart var lovens hensigt, at disse skoler skulle bygges oven på lærlingeskolen, er de i virkeligheden i udstrakt grad blevet forskoler, hvor elever fra folkeskolen eller realskolen på et år eller lidt mere tager handelseksamen af en eller anden grad, afhængig af deres forkundskaber, inden de begynder i praksis.

Det er nu opgaven at tilrettelægge en virkelig skole for de handelsmedhjælperne, der har gennemgået butikslærlingeskolen. Den må i det væsentligste komme til at omfatte de samme fag som lærlingeskolen, næn medens der dér kun kan være tale om en grundlæggende undervisning, bliver der her tale om en videregående. Den bør slutte med en speciel handelseksamen for butikfolk, en eksamen, der skal være det naturlige udgangspunkt for den, der vil nå frem til ledende og betroede stillinger inden for butiksfaget, og et godt grundlag såvel for den, der tænker på at blive selvstændig, som for den der vil specialisere sig yderligere.

Undervisningen til denne eksamen bør tilrettelægges således, at den kan gennemføres såvel på dagskole som på aftenskole.

Samfundsøkonomi i handelsskolen.

Det næste punkt i „Børsen" er „*Indførelse af undervisning i samfundsøkonomi i handelsskolerne*“, og „Børsen" anfører, at det er blevet fremhævet, at barneplejersker får en sådan undervisning. Men mon det dog ikke skulle være muligt at finde et mindre barnagtigt og mere lødigt argument for dette fags placering i handelsskolen, end at det har været holdt foredrag for barneplejersker derom? Man må huske, at dette fag allerede findes i handelsskolen, og hvis man ønsker det udvidet — hvad der er al mulig grund til — så kan man ikke uden videre bare poste mere på, uden at man samtidig ændrer enten timetal eller de traditionelle eksamensfordringer. Da det formentlig netop er dette, udvalget skal

overveje, havde det vel været på sin plads om tilsynet havde ventet med instruktionskursus i samfundskøkonomiens indførelse i handelsskolen, indtil overvejelserne herom var tilendebragt.

Skal de 1-årige kursus til handelsmedhjælper-eksamen nu forsvinde?

Det sidste punkt på „Børsen“s liste er „Ophævelse af de særlige 1-årige dagkurser, der gennemføres uden samtidig praktisk lærlinguddannelse“. Vi har før her i bladet fremhævet, at spørgsmålet om disse kurser må drøftes i forbindelse med den nye handelslinje i folkeskolens ældste klasser. Hvad der især ankes over, er, at eleverne på det 1-årige kursus til handelsmedhjælpereksamen selv skal betale for undervisningen, og at læremestrene derefter er fritaget for at holde dem på skole. Den samme anke kan iøvrigt rettes mod det tilsvarende kursus til handelseksamen.

Det vil derfor være helt rimeligt nu at tage spørgsmålet op til drøftelse om adgangen til handelsskoleuddannelse uden en samtidig lærlinguddannelse.

Andre spørgsmål.

Foruden de her nævnte spørgsmål er der dog også andre problemer, der trænger sig på, når handelsundervisningen skal gås igennem og ses efter i sømmene. Det er ikke alene butikslærlingskolen, der trænger til en fornyelse.

Lad os blot nævne *skrivemaskinen*. Det er faktisk kun meget langsomt gået op for handelsskolen, hvilken rolle dette værktøj spiller i enhver form for handelsvirksomhed. Vi må ikke alene nu have gennemført, at enhver handelslærling — i butik eller på kontor — skal have adgang til at lære at skrive på maskine, og at der overalt skal undervises i blindskrift, men skrivemaskinen må også rykke ind i de fag på handelsskolen, hvor den ligesom i praksis hører hjemme. Det må gå op for handelsskolen, at det ikke er tidssvarende at skrive regninger og fakturaer og forretningsbreve i hånden.

Vi må endvidere nu tilstræbe en ordening, så enhver lærling får adgang til en *handelsskoleundervisning, der svarer til hans forud-*

sætninger. Nu har vi lærlingelovens bestemmelser om befordringsgodtgørelse, så det vil være praktisk gennemførligt at give enhver lærling en sådan undervisning, selv om den ikke forefindes på den nærmeste! handelsskole.

Det vil endvidere være betimeligt at se på, om vi ikke skulle indføre *et ensartet skoleår* for lærlingsskoler af samme type og nøjes med at holde handelsmedhjælpereksamen én gang om året. Hver eksamen er et stort apparat, en forenkling er på sin plads, og det vil også gøre det lettere for tilsynet at holde orden på eksamensopgaverne.

Vi kan heller ikke komme uden om, at hele *ensorordningen* må tages op til debat. Den nuværende ordning er kostbar, men den giver ikke handelsskolerne valuta for pengene. Det er aldeles overflødig med to beskikkede censorer i de skriftlige fag. Det er fuldt betryggende med én censor, hvis han vel at mærke kommer i kontakt med læreren i faget og giver karakteren efter forhandling med ham. Så kan læreren høste gavn af censorens indsigt og erfaring, og det vil være til gavn for handelsskolen.

Det store problem om dagundervisning.

For mange handelsskoler vil det altoverskyggende problem i de kommende år blive *overgangen til dag skoleunder visning*. Dette problem må nødvendigvis løses forskelligt de forskellige steder, da mulighederne er så forskellige. De fleste steder bliver løsningen vel nok en eftermiddagsundeirvisning, der slutter kl. 18. Den vil som oftest være gennemførlig, både med hensyn til at skaffe lokaler og lærere.

Dagundervisningen vil have den fordel for vore lærlinge, at de får aftnerne til deres egen rådighed. De vil så langt mere effektivt kunne udnytte muligheden for at tage fag, der ikke er obligatoriske, som tillægsgfag, og i det hele taget udnytte mulighederne for at lære noget mere.

Det kan udmærket ske som aftenundervisning, idet der ikke foreligger noget om, at det vil blive forbudt de unge at bruge deres fritid på en fornuftig måde. Og handelsskolen må gøre sit til at stimulere de unge i den opfattelse, at man i sine unge år ikke kan bruge sin tid mere fornuftigt end til yderligere dygtiggørelse.

DANSK KVINDESAMFUND

Niels Hemmingsensgade 8, 3. Kbh. K.

11. januar 1960.

Bilag 13.

*Til**udvalget til undersøgelse af mulighederne for en koordination af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. skoleår og i skolen for handelslærlinge!*

Da det viser sig, at mange piger følger undervisningen i etårsskolen til handelsmedhjælper-eksamen, som i flere byer er oprettet inden for handelsskolen, vil vi gerne anbefale, at man finder mulighed for fortsat at kunne lade elever fra folkeskolens 8. klasse gå over i denne skoleafdeling efter at have bestået den af handelsskolen krævede optagelsesprøve. Eleverne vil da, samtidig med, at de afslutter 9 års skolegang,

kunne opnå at få en eksamen og et eksamensbevis, der kan være et stort aktiv, når de skal søge læreplads, og erfaringen viser, at elever fra et sådant etårs-kursus får mere ud af læretiden end de elever, der kommer direkte fra folkeskolen.

Da ubemidlede kan få understøttelse gennem ungdommens uddannelsesfond, behøver dette år ikke at blive dyrere for forældrene end folkeskolens 9. skoleår.

Ærbødigst

*Dansk Kvindesamfunds skole- og erhvervsvejledningsudvalg.***Meta Nedergaard Ditzel****Didde K. Jensen**

Uddrag af H. K.-Bladet, 60. årgang, nr. 4, april 1960, side 53-54.

Handelsskolespørgsmål. Forbundets principielle standpunkter.

Som det vil være vore medlemmer bekendt, er spørgsmålet om liele handelsskoleundervisningen i øjeblikket taget op til drøftelse, bl. a. i det af handelsminister Kjeld Philip nedsatte udvalg til undersøgelse af mulighederne for en koordination af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. skoleår og i skolen for handelsslærlinge. I dette udvalg er forbundet repræsenteret.

Også i de faglige lærlingeudvalg inden for vort område drøftes handelsskoleproblemerne livligt for tiden, idet man fra disse tre faglige udvalgs side meget nøje følger udviklingen på handelsskolerne med henblik på lærlingelovens bestemmelse om, at dagskoleundervisning skal være indført på handelsskolerne fra 1964.

Forbundets hovedbestyrelse har indgående beskæftiget sig med alle de spørgsmål, som har forbindelse med handelsskoleundervisningen og handelsskolerne som helhed for at trække forbundets principielle synspunkter op. Drøftelserne er resulteret i følgende, hvilket vi meddeler til orientering for vore medlemmer:

1. Den praktiske oplæring og den teoretiske uddannelse skal foregå samtidig over en mindst 3-årig læretid.

Dette principielle standpunkt er tiltrådt af fagets tre fællesudvalg, og motiveringen er, at man mener, at en lærling bedre kan opfatte og kapere det teoretiske stof, når der samtidig gives en praktisk oplæring, og dette vil igen give til resultat, at de udlærte funktionærer, der herved har fået den mest hensigtsmæssige oplæring, er i besiddelse af den dygtighed, som en beskæftigelse i faget må kræve.

2. 1-årige handelsskoler før læretiden må derfor anses for at være en ringere uddannelsesform.

Motivering som under punkt 1. Endvidere medfører dette, at skoleudgifterne nyttes fra principalerne til forældrene.

3. 1-årige handelsskoler for folkeskoleelever i 9. klasse, som det praktiseres f. eks. i Svendborg og Hjørring, hvor kommunen har truffet aftale med handelsskolen om at lade skoleelever efter det 8. skoleår indmelde en bloc i handelsskolen med undervisning med afsluttende handelsmedhjælpereksamen — på kommunens regning.

Denne fremgangsmåde må forbundet betragte som værende en uforsvarlig form for den teoretiske uddannelse.

For det første, fordi undervisningen gives før læretiden. For det andet, fordi det er en klasse med elever, der er gået ud af 8. klasse, og hvor det var meningen i 9. klasse at give dem en fagligt betonet og almen dannende undervisning; men hvor man i stedet lader dem overgå til fuld handelsskoleundervisning med afsluttende handelsmedhjælpereksamen. Endvidere, at det må være i strid med folkeskoleloven, som kun najvner en fagligt betonet undervisning samt erhvervsorientering.

Endvidere af førnævnte grunde, at så unge mennesker, der kommer lige fra skolen, og som ingen praktisk oplæring har til at supplere det, der læres på skolen, ikke vil kunne få det fulde udbytte af denne undervisning, som de ingen forudsætninger har for at modtage.

Hertil kommer, at unge mennesker, der f. eks. har realeksamen, og som efter skolen får læreplads, hvor de samtidig skal gå 3 år på skole, stilles urimeligt i forhold til de nævnte 9. Masser. Udklækning af så unge handelsskoleelever, som de her nævnte, vil også betyde, hvis udviklingen går den vej, at standarden sænkes, også fordi de 1-årige dagskoler ikke fuldt har det pensum, som den 3-årige skole gennemfører.

4. Som det er nu, sidder kun handelsstandsforeningernes medlemmer i skolernes bestyrelser. HK bør også være repræsenteret i disse bestyrelser, fordi det er i begge parter interesse, at praktiske folk fra erhvervslivets organisationer, såvel handelsstandsforeningerne som HK, kan få lejlighed til at følge udviklingen. Med de tilskud, der gives fra offentlig side, vil en sådan ordning være naturlig.

Loven hviler på gamle tiders tilstande. En revision af loven bør finde sted.

5. Undervisningen på handelsskolerne bør ikke udelukkende — eller så godt som udelukkende — overlades til kommunelærere, men også gives af fagfolk, således som det f. eks. allerede sker på forsikringskolen og b o ghandlerf agskolen.

Håndværkerundervisningen på de tekniske skoler er i langt højere grad end inden for handelen overladt til fagets folk. — De faglige udvalg må tages med på råd.

6. Undervisningen på handelsskolerne bør moderniseres, for butikernes vedkommende i retning af undervisning i vinduesdekoration, skilteskrivning, hvor disse fag ikke gives, og undervisning i butiksekspektion og telefonekspektion.

Endvidere bør fag som varekundskab, moderne salgsmetoder, reklame og erhvervslivets organisationer indføres.

For kontorenes vedkommende bør der *væie* undervisning i betjening af moderne kontormaskiner. Hvis dette ikke er teknisk muligt på mindre skoler, vil det sikkert kunne lade sig gøre på centralskoler, hvis oprettelse må være nødvendig — også med henblik på, at der senest i 1964 skal være indført dagundervisning overalt.

For alle lærlingeklasser bør en modernisering af bogmaterialet finde sted.

7. Det bør fra officielt hold følges op, at den dagskoleundervisning, som skal være en kendsgerning fra 1964, bliver planlagt alle de steder, hvor sådanne planer ikke er lagt. Det bør i samme forbindelse tages med i overvejelserne, at det i mange små byer ikke vil være muligt at indføre dagskole, fordi handelsskolen er installeret i kommuneskolen. Spørgsmålet om centralhandelskoler vil derfor trænge sig på. Planer herom bør snarest udarbejdes, således at dagskoleproblemet ikke skal blive udsat for at blive udskudt også til efter 1964.

Efterhånden, som der måtte ske yderligere på dette vigtige område inden for oplæringen af handels- og kontorfarets lærlinge, skal vi holde vore medlemmer underrettet.

Til medlemmerne af udvalget til undersøgelse af mulighederne for en koordination af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. skoleår og i skolen for handelslærlinge.

Ang. Helårskursus til handelsmedhjælper-eksamen, jfr. handelsministeriets bekendtgørelse af 20. oktober 1950.

Til yderligere orientering tillader vi os herved at fremsende en statistik over de elever, der i eksamensterminerne oktober 1939-oktober 1960 har bestået handelsmedhjælper-eksamen på 1-årigt kursus.

Det fremgår af statistikken, at

1. ca. 80 pct. af alle elever er kvinder
2. - 80 pct. af eleverne er 16 år og derover
45 - - - - 17 - -
- 21 - - - - 18 - -
3. 60 pct. af eleverne er fra landet, og af disse er $\frac{5}{6}$ kvinder, således at ca. 50 pct. af samtlige elever er kvinder fra landet.
4. Tallene viser, at størstedelen af eleverne kommer fra mindrebemidlede hjem, idet erhvervsgrupperne: husmænd, landarbejdere, håndværkere, funktionærer, tjenestemænd, faglærte arbejdere, ufaglærte arbejdere, enligt stillede mødre og pensionister i alt udgør 67,7 pct.

En egentlig sammenligning mellem de sociale grupper, hvorfra eleverne til det 1-årige kursus rekrutteres, og de sociale grupper, hvorfra eleverne ved andre frivillige uddannelsesformer rekrutteres har ikke været mulig.

En så „demokratisk“ uddannelsesform som husholdningsskolerne får i høj grad deres elever fra landet. Da det her udelukkende drejer sig om piger, og godt 80 pct. af eleverne på det 1-årige kursus til handelsmedhjælper-eksamen er piger, vil en sammenligning være af interesse:

Elevernes fordeling efter forældres livsstilling:	¹⁾ Husholdningsskoler	1-årige kursus til hmx.
	pct.	pct.
Arbejdere.....	9,1	27,7
Husmænd.....	8,1	4,9
Tjenestemænd.....	7,5	5,4
Andre.....	25,3	17,7
	50,0	55,7
Gårdejere.....	24,6	17,6
Selvstændige handlende, håndværkere og industridrivende.....	25,4	26,7
	100,0	100,0

¹⁾ Beregnet på grundlag af statistisk årbog 1959, tabel 244 (2567 elever i skoleåret 1957-58, hvoraf ca. 35 pct. kom fra købstæder. Af eleverne på det 1-årige kursus kom ca. 41 pct. fra købstæderne).

Denne sammenligning synes i høj grad at vise, at eleverne i endnu højere grad, end tilfældet er for eleverne på husholdningsskolerne, rekrutteres fra ubemidlede samfundsgupper. En sammenligning mellem andre uddannelsesformer og det 1-årige kursus til handelsmedhjælper-eksamen vil med stor sandsynlighed vise, at det er en „fattigmands-uddannelse“, man er i færd med at nedlægge.

Vi mener at turde skønne, at det 1-årige kursus til handelsmedhjælper-eksamen imødekommer følgende behov, som ved dets bortfald ikke vil kunne dækkes:

1. Unge fra landet har behov for en uddannelse, som i væsentlig grad forbedrer deres chance for at få en læreplads i byen.
2. Unge piger, som har været beskæftiget med husligt arbejde efter afgang fra folkeskolen og som ønsker at skifte erhverv, har brug for en undervisning, hvorved de kan omskoles, så de kan gå ind i en læreplads.
3. Unge mænd, som er „kommet på en forkert hylde“ i andet erhverv, må nødvendigvis have undervisning og helst en handelsfaglig eksamen, for at det overhovedet kan lykkes dem at få en stilling ved handels- eller butiksfaget.
4. Elever fra folkeskolen, som ikke har bestået realeksamen, har behov for den 1-årige skole, for at de der kan få en eksamen, der kan afrunde skolegangen, en eksamen, som de kan magte, og som kan give dem adgang til gode lærepladser.
5. 1-års skolen til handelsmedhjælper-eksamen dækker et behov, som ellers ville blive forsøgt dækket gennem handels-eksamen, linie A. Det ville i allerhøjeste grad devaluere handelseksamens omdømme. Forsøger man at opretholde dette ved en skærpelse af adgangsbetingelserne, vil man uddannelsesmæssigt, såfremt 1-års kursus afskaffes, lade en betydelig gruppe af ungdommen i stikken.

Ud fra disse betragtninger anmoder vi herved høfligt udvalgets medlemmer om at overveje konsekvenserne af en eventuel nedlæggelse af det 1-årige kursus til handelsmedhjælper-eksamen.

På forstandernes vegne

Chr. Eskild Jensen

Statistiske oplysninger om samtlige elever, der i eksamensterminerne oktober 1939-oktober 1960 har bestået handelsmedhjælper-eksamen på 1-årigt kursus ved de handels-skoler, der pr. 30. juni 1960 havde denne undervisning (Grindsted, Hjørring, Horsens, Nykøbing F., Næstved, Odense, Randers, Svendborg, Viborg, Ålborg og Århus).

Samlet elevtal: 1.153

Fordeling efter køn og eksamensalder

Alder	15 år	16 år	17 år	18 år og derover	I alt	pct.
Mænd	56	73	43	54	226	19,6
Kvinder	161	353	222	191	927	80,4
I alt i hver aldersklasse	217	426	265	245	1.153	—
pct. i hver aldersklasse	18,8	36,9	23,0	21,3	—	100

Fordeling efter hjemsted

	Mænd	Kvinder	I alt	pct.
By	122 = 10,6 pct.	355 = 30,8 pct.	477	41,4
Land	104 = 9,0 pct.	572 = 49,6 pct.	676	58,6
	226 = 19,6 pct.	927 = 80,4 pct.	1.153	100

Fordeling efter forældres erhverv

	I alt	pct.
1 Gårdejere og forpagtere	203	17,6
2 Husmænd	56	4,9
3 Landarbejdere	20	1,7
4 Selvstændige forretningsfolk	170	14,7
5 Håndværkere	138	12,0
6 Funktionærer	110	9,5
7 Tjenestemænd	63	5,4
8 Faglærte arbejdere	150	13,0
9 Ufaglærte arbejdere	149	12,9
10 Enligtstillede mødre	79	6,9
11 Pensionister	15	1,3
I alt	1.153	99,9 (+ 0,1)

DANSK KVINDESAMFUND
Kvindernes Bygning,
Niels Hemmingsensgade 10, K.

Bilag 16.

Den 9. august 1961.

Til udvalget til undersøgelse af mulighederne for en koordination af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. skoleår og i skolen for handelslærlinge.

Da Dansk Kvindesamfund hører, at man i det handelsministerielle udvalg har fremsat forslag om, at aldersgrænsen til 1-års skolen til handelsmedhjælper-eksamen skal være 17 år, vil vi hermed tillade os at bemærke følgende:

Ifølge statistik om samtlige elever, der i tiden 1939-60 har bestået handelsmedhjælper-eksamen ved en sådan skole

1. har 78,7 pct. ved indmeldelsen på skolen været under 17 år, kun 21,3 pct. 17 år eller derover,
2. kommer største delen af eleverne fra mindrebemidlede hjem,
3. er 80,4 pct. af eleverne piger, og af disse hører 49,6 pct. hjemme på landet.

Vi frygter derfor, at den påtænkte ændring vil afskære størstedelen af det nuværende klientel fra at blive optaget i denne handelsskole-afdeling, og det vil navnlig

gå, ud over pigerne, der har vanskeligst ved at få lærepladser, hvis de er gået ud af folkeskolen uden eksamen:

da undervisningspligten stadig ophører ved det 14. år,

da man må regne med, at mange landdistrikter ikke foreløbig kan oprette 8., 9. og 10. klasser,

da efterskoler såvel som ungdoms- og aftenskoler åbner adgang for unge over 14 år,

da det har vist sig, at normalt begavede elever på 15 år kan honorere kravene ved den 1-årige handelsskoles eksamen,

vil vi foreslå, at aldersbetingelsen for optagelse på kurset til handelsmedhjælper-eksamen bliver den, at eleverne er lovligt udskrevet af skolen. Aldersgrænsen vil da automatisk blive rykket op efter, efterhånden som det 8., 9. og 10. skoleår bliver obligatorisk i folkeskolen.

Med venlig hilsen

DANSK KVINDESAMFUND

Lis Groes

Notat om handelsmedhjælper-eksamen med kommunalprøve.

I 1956 fremsatte Rødovre handelsskole et forslag om oprettelse af handelsmedhjælper-eksamen med kommunalprøve over for tilsynet med handelsskolerne. Forslaget var ledsaget af en undervisningsplan, der var bygget op på handelsmedhjælper-eksamen med fremmede sprog. Undervisningsplanen var udformet således:

I. klasse:

Regning	1 time
Engelsk	2 timer
Tysk	2 —
Maskinskrivning	2 —

II. klasse:

Engelsk	1 time
Tysk	1 —
Regning	2 timer
Bogføring	1 time
Kommunalkundskab	2 timer
	7 timer

III. klasse:

Bogføring	2 timer
Handelslære	1 time
Kontorarbejder	2 timer
Kommunalkundskab	2 —
	7 timer

Skoletiden: 1 dag ugentlig kl. 8-14⁵⁰.

Skoleåret fra 1. september til 31. maj.

Faget kommunalkundskab skulle efter forslaget have følgende indhold:

2. skoleår: 2 ugentlige timer i et 9-måneders skoleår.

Statens og kommunernes lovgrundlag.

A. Grundloven og valgloven med kortfattet historisk redegørelse, herunder oplysning om demokratiet.

B. De kommunale styrelseslove -j- kommunale valglove i hovedtræk.

Amts-, købstads- og landkommunerne samt København.

C. Love, der må kræves bekendt, f. eks.

1. indfødsretten
2. tjenestemandsløven (f- visse bestemmelser i straffeloven)
3. funktionærloven
4. ferieloven.

Mundtlig prøve i dette stof ved skoleårets slutning.

3. skoleår: 2 ugentlige timer i et 9-måneders skoleår.

Kommunernes vedtægtsgrundlag.

A. Orientering om forvaltningsmyndighedernes organisation med historisk indblik (ikke eksamensstof).

B. Styrelsesvedtægt for kommunerne

1. København
2. Københavns forstæder (Gentofte status)
3. Landkommuner
4. Købstadskommuner
5. Hovedlinierne i en kommunes forretningsorden.

C. Kommunale protokoller og bøger samt forretningsgangen for sager i en kommune.

D. Kommunale arbejdsopgaver.

Prøve (evt. skriftlig) i dette stof ved årets afslutning.

Undervisningen agtedes gennemført med prøver (mundtlige som skriftlige) og selvstændige arbejdsopgaver. Endvidere foresloges besøg, f. eks. i folketinget, landsret-

ten, børsen, amtsrådet og kommunale råd — 4 besøg lagt i efterårsferien og juleferien.

Undervisningen skulle suppleres med gennemgang af kommunale tidsskrifter og anvistning på bøger, der kan anvendes i det daglige arbejde.

Tilsynet forelagde forslaget for handels-skolerådet, der vedtog, at forslaget skulle forelægges handelsministeriet. Tilsynet oversendte herefter forslaget til ministeriet med indstilling om godkendelse af den foreslåede plan som normalplan for handelsmedhjælper-eksamen med kommunalprøve.

Sagen blev af handelsministeriet sendt til udtalelse i indenrigsministeriet, der under vedlæggelse af en række erklæringer fra kommunale organisationer m. fl. tilbagesendte sagen i 1958 og udtalte, at indenrigsministeriet for sit vedkommende måtte nære betænkelighed ved at anbefale indførelse af en kommunal prøve ved handelsmedhjælper-eksamen.

Af de af indenrigsministeriet indhentede udtalelser skal kort gengives.

Eksamenskommissionen for Dansk Kommunalkursus:

Kommissionen nærer betænkelighed ved det fremførte forslag, jfr. kommissionens udtalelse af 1. oktober 1956.

Københavns amts sognerådsforening:

Der er i foreningens bestyrelse flertal for, at der ikke etableres særundervisning, idet man henviser til de bestående kommunale kursus, i hvilken forbindelse bemærkes, at særundervisning gives i Københavns og Frederiksberg kommuner.

Københavns amts skoleråd:

Rådet kan ikke anbefale, at den enkelte kommune opretter kursus til han de] smedhjælper-eksamen med kommunalprøve, idet den af Dansk Kommunalkursus givne undervisning, både med hensyn til antallet af kurser og det enkelte kursus' faglige indhold, efter rådets formening må anses for at dække behovet.

Københavns amt:

Amtet henviser til de to foranstående udtalelser og bemærker, at man ikke kan

anbefale den foreslåede ordnings gennemførelse.

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Foreningen tilslutter sig de foran af de stedlige kommunale myndigheder afgivne erklæringer.

De samvirkende sogner ådsf or eninger i Danmark:

Sognerådsforeningerne tiltræder den af Eksamenkommissionen for Dansk Kommunalkursus afgivne erklæring og kan som følge heraf ikke anbefale forslaget.

Bymæssige kommuner:

Organisationen har forhandlet med Dansk Kommunalkursus, Hellerup, som har meddelt, at spørgsmålet har været behandlet på et møde i præsidiumet med repræsentanter for nogle vestlige omegnskommuner, hvor man har vedtaget, at man ikke ville udtale sig imod afholdelsen af et kursus som det omhandlede.

Bestyrelsen kan herefter tiltræde, at den pågældende undervisning foreløbig som en forsøgsræssig ordning etableres på handelsskolen i Rødovre.

Den danske Kjøbstadsf orening :

Foreningen kan for sit vedkommende ikke anbefale indførelse af handelsmedhjælper-eksamen med kommunalprøve.

Handelsministeriet anmodede herefter tilsynet om, at sagen måtte blive forelagt fællesudvalget for kontorlærlinge til udtalelse. I skrivelse af 8. oktober 1959 er sagen tilbagesendt til ministeriet af tilsynet under vedlæggelse af en fra fællesudvalget indhentet udtalelse af 6. oktober s. å., hvori det hedder, „at udvalget kan tiltræde den omhandlede læseplan for kommunalelever, der forsøgsvis har været praktiseret ved Rødovre handelsskole, dog således, at det overlades til de interesserede kommuner selv at afgøre, hvorvidt de vil medtage faget „kommunalkundskab" og dermed føre deres elever op til den specielle handelsmedhjælper-eksamen med kommunalprøve."

Sagen forelægges til orientering med henblik på spørgsmålet om eventuel gennemførelse af en handelsmedhjælper-eksamen med „offentlig administration".

Notat om anerkendelse af faget kommunalkundskab som tillægsgag til handelsmedhjælper-eksamen.

På grundlag af det den 13. oktober 1960 udsendte notat fandt der på mødet den 26. s. m. i udvalget en drøftelse sted af spørgsmålet om oprettelse af kursus til handelsmedhjælper-eksamen med kommunalprøve. Udvalget udtalte på grundlag heraf, at et sådant kursus ikke burde gennemføres.

På dette grundlag meddelte handelsministeriet i skrivelse af 12. november s. å. tilsynet med handelsskolerne, at handelsministeriet ikke mente at kunne godkende oprettelse af det nævnte kursus.

Fra tilsynet har handelsministeriet herefter modtaget en henvendelse om anerkendelse af faget kommunalkundskab som tillægsgag til handelsmedhjælper-eksamen på tilsvarende måde som f. eks. fagene stenografi og skilteskrivning m. v.

Tilsynet oplyser, at der i en årrække har eksisteret kursus i kommunalkundskab på flere handelsskoler. Disse kursus er beregnet for kontorelever på kommunekontorerne i købstæderne og de bymæssige bebyggelser,

og undervisningen er blevet givet som ekstra undervisning udover de normale fag på kontorlæringskolen. Efter kursus' afslutning har der været afholdt eksamen, og eksamensbevis er blevet udstedt til eleverne.

Tilsynet oplyser endvidere, at der fra flere handelsskoler side er fremkommet ønske om tilvejebringelse af en fælles eksamen i faget og om godkendelse af, at denne eksamen påføres kontorlærningens eksamensbeviser for handelsmedhjælper-eksamen.

Foreningen „Bymæssige Kommuner" har i en af tilsynet indhentet udtalelse foreslået, at faget gøres obligatorisk for alle kontorelever, der er beskæftiget på kommunale kontorer, og har samtidig taget afstand fra, at faget kun anerkendes som et frivilligt tillægsgag.

Handelsskolerådet har på sit møde den 6. april 1961 godkendt et forslag om, at faget kommunalkundskab anerkendes som tillægsgag til handelsmedhjælper-eksamen.

Bekendtgørelse om handelsmedhjælper-eksamen.

I medfør af bestemmelsen i § 7, litra a, i lov nr. 361 af 23. juni 1920 om handelskoler fastsættes herved følgende regler for normalkursus ved skoler for handelslærlinge og for afgangsprøven fra disse kursus (handelsmedhjælper-eksamen):

Almindelige forhold.

§ 1. Statsunderstøttede skoler for handelslærlinge skal i overensstemmelse med lærlingelovens § 17 afholde normalkursus med dagundervisning, hvor handelslærlinge, butikslærlinge og kontorlærlinge efter afslutningen af deres almindelige skolegang kan modtage en til oplæring i faget tilpasset undervisning. Undervisningen afsluttes med en statskontrolleret afgangsprøve, handelsmedhjælper-eksamen.

§ 2. Skoler for handelslærlinge skal oprette mindst et af følgende normalkursus: I. kursus til handelsmedhjælper-eksamen for butikslærlinge og II. kursus til handelsmedhjælper-eksamen for kontorlærlinge.

På hvert af disse kursus skal undervisningen tilrettelægges ud fra de forudsætninger, lærlingene møder med.

Lærlinge, der oplæres inden for en gros handel (en gros-handelslærlinge), vil kunne optages enten på kursus I eller kursus II. Lærlinge, der oplæres inden for detailhandel (butikslærlinge) skal optages på kursus I, og lærlinge, der oplæres inden for kontorfaget (kontorlærlinge), skal optages på kursus II.

§ 3. Normalkursus skal omfatte tre 1-årige klasser. Skoleåret omfatter normalt 40 uger a 6 timer — inklusive eksamensperioden. Undervisningsåret begynder normalt midt i august og slutter ved udgangen af juni, men kan efter godkendelse af tilsynet med handelsskolerne begynde og slutte på andre tidspunkter. Undervisningen kan tilrettelægges enten som 6 timers undervisning én gang ugentlig, som 3 timers undervisning to gange ugentlig, som 2 timers undervisning tre gange ugentlig eller som en kombination af disse systemer. Ved den

delte undervisning er skolerne frit stillet med hensyn til, om undervisningen gives som morgenundervisning eller som eftermiddagsundervisning. Tilsynet med handelsskolerne kan, når særlige forhold taler derfor, tillade, at det ugentlige timetal forøges og at skoleåret afkortes tilsvarende.

Personer, der er udskrevet af folkeskolen, og som ikke er i lære, vil kunne optages på de i § 2 nævnte normalkursus i henhold til de i §§ 4—7 fastsatte betingelser.

[Eventuelt: For personer, der er udskrevet af folkeskolen, og som er over 17 år og ikke er i lære, kan der med tilslutning fra tilsynet med handelsskolerne oprettes 1-årige dagkursus eller fler-årige aftenkursus til handelsmedhjælper-eksamen. Disse kursus skal — inklusive eksamensperioden — normalt omfatte 720 timer.

For optagelse af personer på de i stk. 3 omhandlede kursus gælder de i § 4, stk. 1, og §§ 5 og 6 indeholdte betingelser.]

Undervisningsplanen skal for hvert enkelt kursus godkendes af tilsynet med handelsskolerne i samråd med handelsskolerådet og forelægges efter forud indhentet udtalelse fra vedkommende faglige udvalg undervisningsministeren til endelig afgørelse.

§ 4. På *A-linien til handelsmedhjælper-eksamen* (grundlinien) optages i 1. klasse lærlinge, der er udskrevet fra folkeskolen efter 7 eller 8 års skolegang.

Såfremt en skole for handelslærlinge kun giver undervisning efter denne grundlinie, kan lærlinge, der er udgået fra folkeskolens 9. klasse med tilfredsstillende resultat i fagene dansk og regning eller fra 2. realklasse, samt lærlinge med realeksamen eller en tilsvarende eller højere eksamen optages direkte i 2. klasse, dersom lærlingene bor mere end 25 km fra en handelsskole, der giver en undervisning, som svarer til deres forudsætninger (B-linien eller C-linien). Samme adgang har lærlinge, der er udgået fra folkeskolens 8. klasse, dersom de - efter en af vedkommende handelsskole afholdt prøve - findes egnet til optagelse direkte i 2. klasse.

Direkte i 3. klasse kan lærlinge kun optages efter forud indhentet samtykke fra tilsynet med handelsskolerne, over for hvilket skolen må gøre rede for de forhold, der begrundes indstillingen.

De i stk. 2 og 3 nævnte lærlinge skal også have undervisning og aflægge prøve i de fag, der er afsluttet i 1. og 2. klasse.

§ 5. På *B-linien* (linien med ét fremmed sprog) til *handelsmedhjælper-eksamen* optages i 1. klasse lærlinge, der er udgået fra folkeskolens 9. klasse med tilfredsstillende resultat i fagene dansk og regning eller fra 2. realklasse, samt lærlinge, der ved realeksamen ikke har opnået en eksamenskarakter af mindst g ved den skriftlige prøve i engelsk eller tysk, jfr. § 6.

Det samme gælder lærlinge, der er udgået fra folkeskolens 8. klasse, dersom de — efter en af vedkommende handelsskole afholdt prøve — findes egnet dertil.

§ 6. På *C-linien* (linien med to fremmede sprog) til *handelsmedhjælper-eksamen* optages i 1. klasse lærlinge, der har bestået realeksamen eller en tilsvarende eller højere eksamen. Skolen er dog berettiget til at nægte optagelse af lærlinge, der ved den skriftlige prøve i engelsk eller tysk ved den pågældende eksamen ikke har opnået en eksamenskarakter på mindst g. Sådanne lærlinge henvises til *B-linien*, jfr. § 5.

§ 7. I 1. klasse på *B-linien* og på *C-linien* kan med tilladelse af tilsynet med handelsskolerne optages lærlinge med andre skolemæssige forudsætninger end de i §§ 5 og 6 nævnte.

Direkte i 2. og 3. klasse på *B-linien* og på *C-linien* kan kun optages lærlinge efter forud indhentet samtykke fra tilsynet med handelsskolerne, over for hvilket skolen må gøre rede for de forhold, der begrundes indstillingen. Disse lærlinge skal også have undervisning og aflægge prøve i de fag, der er afsluttet i 1. og 2. klasse.

§ 8. Adgangen til kursus til handelsmedhjælper-eksamen kan ikke gøres betinget af, at elevens forældre, værger eller principal er medlem af den eller de handelsorganisationer, for hvis regning skolen drives.

Undervisningen.

§ 9-

I. Kursus til handelsmedhjælper-eksamen for butikslærlinge.

Der læses normalt efter følgende ugentlige timeplan:

A-linien (grundlinien)

	Timetal pr. uge			Timer i alt
	1. kl.	2. kl.	3. kl.	
*Dansk med forretningspapirer	2	1	-	120
*Regning	2	2	-	160
*Bogføring	-	1	2	120
*Handelslære	-	-	2	80
Salgslære	-	1	2	120
Skilteskrivning	1	-	-	40
Branchekundskab eller produktionslære....	1	1	-	80
	6	6	6	720

B-linien (linien med ét fremmed sprog)

	Timetal pr. uge			Timer i alt
	1. kl.	2. kl.	3. kl.	
*Engelsk eller tysk_____	2	2	1	200
*Regning	2	1	-	120
*Bogføring	-	2	1	120
*Handelslære	-	-	2	80
Salgslære	-	-	2	80
Skilteskrivning	1	-	-	40
Branchekundskab eller produktionslære	1	1	-	80
	6	6	6	720

C-linien (linien med to fremmede sprog).

	Timetal pr. uge			Timer i alt
	1. kl.	2. kl.	3. kl.	
*Engelsk	2	1	-	120
*Tysk	1	2	-	120
*Regning	1	1	-	80
*Bogføring	-	1	2	120
*Handelslære	-	-	2	80
Salgslære	-	-	2	80
Skilteskrivning	1	-	-	40
Branchekundskab eller produktionslære....	1	1	-	80
	6	6	6	720

De med * mærkede fag kan læses sammen med tilsvarende fag på kursus til handelsmedhjælper-eksamen for kontorlærlinge.

Engelsk eller tysk kan på C-linien efter tilladelse af tilsynet med handelsskolerne erstattes af fransk eller spansk.

II. Kursus til handelsmedhjælper-eksamen for kontorlærlinge.

Der læses normalt efter følgende ugentlige timeplan:

A-linien (grundlinien)

	Timetotal pr. uge			Timer i alt
	1. kl.	2. kl.	3. kl.	
•Dansk med forretningspapirer	2	1	-	120
*Regning	2	2	-	160
*Bogføring	-	1	2	120
*Handelslære	-	-	2	80
Maskinskrivning	2	2	-	160
Kontorarbejder	-	-	2	80
	6	6	6	720

B-linien (linien med ét fremmed sprog)

	Timetotal pr. uge			Timer i alt
	1. kl.	2. kl.	3. kl.	
*Engelsk eller tysk_____	2	2	1	200
•Regning	2	1	-	120
•Bogføring	-	2	1	120
•Handelslære	-	-	2	80
Maskinskrivning	2	1	-	120
Kontorarbejder	-	-	2	80
	6	6	6	720

C-linien (linien med to fremmede sprog).

	Timetotal pr. uge			Timer
	1. kl.	2. kl.	3. kl.	
•Engelsk	2	1	-	120
•Tysk	1	2	-	120
•Regning	1	1	-	80
•Bogføring	-	1	2	120
•Handelslære	-	-	2	80
Maskinskrivning	2	1	-	120
Kontorarbejder	-	-	2	80
	6	6	6	720

De med * mærkede fag kan læses sammen med tilsvarende fag på kursus til handelsmedhjælper-eksamen for butikslærlinge.

Engelsk eller tysk kan på C-linien efter tilladelse af tilsynet med handelsskolerne erstattes af fransk eller spansk.

§ 10. I de i § 9 nævnte fag skal undervisningen meddeles i følgende omfang:

DANSK MED FORRETNINGSPAPIRER

Undervisningen skal omfatte såvel mundtlige som skriftlige øvelser.

Mundtlig dansk: Undervisningen skal tilrettelægges således, at sikkerhed i retskrivning udvikles. Der må lægges særlig vægt på indøvelse af stavning af de mere betydningsfulde ord i det almindelige hanske sprog. I sproglæren må der af hensyn til tegnsætningen navnlig lægges vægt på sætningsanalyse.

Skriftlig dansk: Der indøves diktat samt færdighed i skriftligt at gengive en kort mundtlig besked, f. eks. en kundes telefonforespørgsel. Til øvelserne anvendes især merkantilt stof.

I forbindelse med danskundervisningen gennemgås og indøves udfyldning af almindelige forretningspapirer samt brugen af telefonbog, vejviser, rejseliste og post- og telegrafhåndbog.

Prøven er skriftlig. Den omfatter 1) diktat af et eller to forretningsbreve ($\frac{1}{2}$ time), 2) gengivelse af en eller flere kortere meddelelser og 3) udfyldning af forretningspapirer. Til de to sidstnævnte prøver gives i alt 45 minutter.

REGNING

Undervisningen skal omfatte øvelser i talbehandling med tilknytning til praksis samt almindelig handelsregning. Undervisningen tilrettelægges således, at kravene inden for de tre linier er af stigende sværhedsgrad og omfang.

Prøven er skriftlig. Den omfatter 1) en prøve i talfærdighed ($\frac{1}{2}$ time) og 2) en prøve i det øvrige pensum ($2\frac{1}{2}$ time).

BOGFØRING

Undervisningen skal omfatte indøvelse af elementær dobbelt bogføring, herunder daglige posteringer og regnskabsafslutning med opstilling af årsregnskab. Undervisningen tilrettelægges således, at kravene inden for de tre linier er af stigende sværhedsgrad og omfang.

Prøven er skriftlig. Den omfatter 1) en prøve i daglige posteringer (3 timer) og 2) en prøve i hovedbogsafslutning (3 timer).

HANDELSLÆRE

Undervisningen skal omfatte de for erhvervslivet vigtigste forhold af juridisk og økonomisk art.

Grundlinien. Prøven er mundtlig.

B- og C-linierne. Prøven er skriftlig (3 timer).

SALGSLÆRE

Undervisningen skal omfatte butikkens funktioner, fortrinsvis indkøbets og salgets tilrettelæggelse og gennemførelse, telefonbetjening, detailhandelens reklame, grundreglerne for vareopstilling og dekoration samt de almene regler for økonomisk varefordeling i detailleddets (omsætning og omkostninger). I tilknytning hertil gøres eleverne bekendt med et til undervisningen afpasset, elementært regnskabssystem. Der skal desuden gives eleverne en orientering om de forskellige butikformer, butikkens rigtige beliggenhed og organisatoriske opbygning.

Stoffet skal give muligheder for at inddrage elevernes erfaringer fra praksis og deres viden fra handelsskolens andre fag, og undervisningen skal have sigte på en mere generel orientering end opnåelig på et enkelt lærested.

Prøven er mundtlig.

SKILTESKRIVNING

Undervisningen skal omfatte indøvelse af en enkelt skrifttype med tal (skriveskrift eller skeletskrift). Desuden opøves lette eksempler på pris- og tekstskilte i hurtig udførelse, alt med pensel.

Prøven (1 time) omfatter 2 prisskilte og 1 tekstsilt. Farvevalget er frit.

BRANCHEKUNDSKAB

Undervisningen skal så vidt muligt gives efter brancher.

En handelsskole, der på samme klassetrin har mindst 10 elever, som oplæres inden for samme branche, for hvilken der findes en af tilsynet med handelsskolerne godkendt brancheundervisning, er forpligtet til at give de pågældende lærlinge undervisning i dette fag.

Eleverne skal gøres bekendt med branchens typiske forhold og varer, og vægten bør navnlig lægges på at bibringe eleverne kendskab til de forbrugsfærdige varers kendetegn, egenskaber, anvendelsesmuligheder og anvendelsesmåder, hvorimod varernes oprindelse og fabriktionsmetoder kun medtages i den udstrækning, det er nødvendigt for at bedømme færdigvaren.

Prøven er mundtlig. I faget apotekslære er prøven dog skriftlig (3 timer).

PRODUKTIONSLÆRE

For elever på de handelsskoler, hvor det ikke er muligt at give undervisning i branchekundskab, og for sådanne elever, som oplæres inden for brancher, om hvis særlige varer der ikke for tiden kan etableres nogen undervisning, skal der gives undervisning i produktionslære.

Ved *undervisningen* skal det tilstræbes at bibringe eleverne et elementært kendskab til produktion, omsætning og forbrug af de varer, der har særlig betydning for Danmarks erhvervsliv.

Prøven er mundtlig.

MASKINSKRIVNING

Undervisningen omfatter oplæring i skrivemaskinens teknik, behandling og brug, herunder kendskab til stencilering og duplikering. Eleverne skal undervises i blindskrift og skal kunne udføre korrespondance af varierende indhold. Blanketter udfyldes. Skrivning med gennemslag samt benyttelse af tabulator indøves.

Prøven udføres som blindskrift (50 minutter). Den omfatter 1) afskrivning af en forelagt tekst (5 minutter) og 2) skrivning af et forretningsbrev, en konvolut og en faktura (45 minutter). Konceptet til opgave 2) skal eksaminanderne forud nedskrive efter faglærerens diktat. Til nedskrivning af konceptet gives der 15 minutter og til renskrivning på maskine 30 minutter.

KONTORARBEJDER

Undervisningen skal på A-linien omfatte forretningsbrevs form og opstilling, postforsendelser, checks, anvisninger og vekslere; for B- og C-linien tillige toldekspedition.

ner. Endvidere gives undervisning i telefonbetjening, arkivering og registrering.

Prøven er skriftlig (3 timer). Den omfatter udfærdigelse af mindst 2 forretningsbreve samt udfyldning af tilhørende blanketter. Besvarelsen kan skrives på maskine.

ENGELSK

B-linien.

I *undervisningen* skal der gennemgås en læsebog med almindelig tekst samt elementær handelskorrespondance og grammatik med stiløvelse.

Prøven er skriftlig (3 timer). Den omfatter oversættelse fra dansk til engelsk af sætninger (eller en lettere tekst), hvori også elementære handelsudtryk forekommer.

For de elever, der ikke i folkeskolens 8. og 9. klasse har modtaget undervisning i engelsk, tilrettelægges undervisningen og prøven i overensstemmelse med de i § 12 fastsatte bestemmelser for tillægsprøven i engelsk for begyndere.

C-linien.

I *undervisningen* skal der gennemgås handelskorrespondance samt grammatik med stiløvelse og læses kursorisk en sammenhængende, ikke-kommerciel tekst.

Prøven er skriftlig (3 timer). Den omfatter oversættelse fra dansk til engelsk af mindst 2 handelsbreve.

TYSK

B-linien.

I *undervisningen* skal der gennemgås en læsebog med almindelig tekst samt elementær handelskorrespondance og grammatik med stiløvelse.

Prøven er skriftlig (3 timer). Den omfatter oversættelse fra dansk til tysk af sætninger (eller en lettere tekst), hvori også elementære handelsudtryk forekommer.

For de elever, der ikke i folkeskolens 8. og 9. klasse har modtaget undervisning i tysk, tilrettelægges undervisningen og prøven i overensstemmelse med de i § 12 fastsatte bestemmelser for tillægsprøven i tysk for begyndere.

C-linien.

I *undervisningen* skal der gennemgås handelskorrespondance samt grammatik med stiløvelse og læses kursorisk en sammenhængende, ikke-kommerciel, let tekst.

Prøven er skriftlig (3 timer). Den omfatter oversættelse fra dansk til tysk af mindst 2 Lette handelsbreve.

FRANSK

C-linien.

[undervisningen skal der gennemgås handelskorrespondance samt elementær grammatik (med stiløvelse) og læses kursorisk en sammenhængende, ikke-kommerciel, let tekst.

Prøven er skriftlig (3 timer). Den omfatter oversættelse fra dansk til fransk af mindst 2 lette handelsbreve.

SPANSK

C-linien.

I undervisningen skal der gennemgås handelskorrespondance samt elementær grammatik (med stiløvelse) og læses kursorisk en sammenhængende, ikke-kommerciel, let tekst.

Prøven er skriftlig (3 timer). Den omfatter oversættelse fra dansk til spansk af mindst 2 lette handelsbreve.

ORDBØGER

Ved udarbejdelsen af besvarelsener i fremmede sprog må eksaminanderne bruge ordbøger, for så vidt disse ikke indeholder særlige samlinger af udtryk fra forretningsproget eller et særligt afsnit med grammatik.

Fagskoler.

§ 11. Med undervisningsministeriets godkendelse kan der oprettes fagskoler, hvor det for de almindelige lærlingskoler fastsatte samlede timetal overholdes, men hvor undervisningsplanerne er afpasset efter vedkommende fags særlige forhold.

Tillægsprøver.

§ 12. De særlige fag ved de enkelte normalkursus og ved fagskolerne kan medtages som tillægsfag ved de kursus, hvor disse fag ikke er opført på vedkommende normalplan.

Undervisningen til tillægsprøverne kan også finde sted efter kl. 18.

Desuden kan medtages som tillægsfag kursus i:

a. *Engelsk og tysk for begyndere.*

På sådanne kursus undervises mindst 4 timer ugentlig i ét skoleår eller et dertil svarende antal timer i en længere undervisningsperiode.

Undervisningsplanen skal for hvert enkelt kursus godkendes af tilsynet med handelsskolerne.

Undervisningen skal omfatte indøvelse af det pågældende sprogs elementære ordforråd og elementær grammatik.

Der afholdes en skriftlig og en mundtlig prøve.

Den skriftlige prøve (3 timer). Eksaminanderne skal oversætte lette sætninger fra dansk. Ved prøven må benyttes sådanne ordbøger, som er godkendt af tilsynet med handelsskolerne.

Den mundtlige prøve. Der prøves i 1) oplæsning og oversættelse af en forberedt tekst, 2) besvarelse af enkelte spørgsmål på det fremmede sprog i tilknytning til denne tekst. Der gives en karakter for den mundtlige præstation og en karakter for den skriftlige præstation. De to karakterer sammenlægges til én karakter.

b. *Dansk stenografi, engelsk og tysk stenografi.*

Skolen træffer selv bestemmelse om, efter hvilket stenografisk system undervisningen skal meddeles.

Prøven er skriftlig (1½ time). Opgaven består i 5 minutters uafbrudt diktat af en kommerciel tekst. Opgaven, der dikteres af faglæreren — for fremmedsproglig stenografi eventuelt af sprog læreren — må ikke før eller efter dikteringen oplæses for eksaminanderne.

Eksaminanderne skal overføre stenogrammet til håndskrift eller maskinskrift og aflevere til bedømmelse såvel deres originale stenogram som overførelsen. Overførelsen skal, hvad angår orden, opstilling og retskrivning, opfylde kravene i så hørende i faget kontorarbejder.

Ved fastsættelsen af fagkarakteren lægges der tillige vægt på det originale stenograms kvalitet.

c. *Dekoration og skilteskrivning.*

Adgangsberettiget til dette kursus er elever, der har bestået den i § 10 nævnte prøve i skilteskrivning.

Der undervises mindst 4 timer ugentligt

i ét skoleår eller et dertil svarende antal timer i en længere undervisningsperiode.

I *dekoration* skal undervisningen omfatte 1) vinduets planlægning, 2) materialernes behandling, 3) farvelære, 4) blikfang, 5) dekoration af vinduer.

I *skilteskrivning* skal undervisningen omfatte 3 af følgende skriftarter 1) skeletskrift (lodret og kursiv), 2) blokskrift, 3) antikvaskrift, 4) skriveskrift, alt med pensel.

Der afholdes en prøve i dekoration og en prøve i skilteskrivning.

Prøven i dekoration (8 timer) med forprøve (3 timer) 2 dage før. Dekoration af ét vindue, størrelse mindst 2 m², med mindst ét tekstskilt samt de til varerne hørende pris-skilte.

Prøven i skilteskrivning (3 timer). Et større tekstskilt og et antal mindre pris-skilte, alt efter opgaven tekst.

Der gives en karakter for præstationen i dekoration og en karakter for præstationen i skilteskrivning. De to karakterer sammenlægges til én karakter, idet karakteren i dekoration regnes dobbelt.

d. *Kontorteknik.*

Der undervises mindst 2 timer ugentlig i ét skoleår.

Undervisningsplanen skal for hvert enkelt kursus godkendes af tilsynet med handelsskolerne.

Undervisningen skal omfatte de tekniske hjælpemidler på et kontor og kontorarbejds organisation. Undervisningen skal i størst muligt omfang foregå som praktiske øvelser.

Der afholdes en skriftlig og en mundtlig prøve.

Den skriftlige prøve (3 timer) omfatter kundskabsstoffet og konkrete opgaver.

Den mundtlige prøve omfatter skrankeekspektion, telefonbetjening, arkivering m. v.

Der gives en karakter for den skriftlige præstation og en karakter for den mundtlige præstation. De to karakterer sammenlægges til én karakter.

e. *Kommunalkundskab.*

Der undervises mindst 4 timer ugentlig i ét skoleår eller et dertil svarende antal timer i en længere undervisningsperiode.

Undervisningsplanen skal for hvert enkelt kursus godkendes af tilsynet med handelsskolerne.

Undervisningen skal omfatte statens og kommunernes lovgrundlag, herunder grundloven, valgloven og de kommunale styrelseslove, samt kommunernes vedtægtsgrundlag.

Der afholdes en skriftlig og en mundtlig prøve.

Den skriftlige prøve (3 timer) omfatter kommunernes vedtægtsgrundlag.

Den mundtlige prøve omfatter statens og kommunernes lovgrundlag.

Der gives en karakter for den skriftlige præstation og en karakter for den mundtlige præstation. De to karakterer sammenlægges til én karakter.

Eksamen.

§ 13. Handelsmedhjælper-eksamen afholdes normalt i maj-juni måned.

Indmeldelse affattes på skemaer, der tilstilles skolerne af tilsynet med handelsskolerne og tilbagesendes senest 6 uger før eksamens begyndelse.

§ 14. De enkelte prøver afholdes ved udgangen af de klasser, hvor undervisningen i det pågældende fag afsluttes.

Til tillægsprøver må kun sådanne elever indstille sig, som er indstillet til eller har bestået handelsmedhjælper-eksamen, handelseksamen eller højere handelseksamen.

Til tillægsprøverne i engelsk og tysk stenografi kan dog de elever indstille sig, der har bestået handelsskolernes udvidede prøve i stenografi, jfr. § 15, i bekendtgørelse nr. 382 af 16. september 1948.

§ 15. Tidspunkterne for de skriftlige prøvers afholdelse fastsættes af tilsynet med handelsskolerne og meddeles skolerne inden 15. marts.

§ 16. Opgaverne ved de skriftlige prøver gives af tilsynet med handelsskolerne og tilstilles skolerne senest 1 uge før prøvernes begyndelse. De adresseres til den, der på det i § 13 nævnte skema står opført som skolens leder.

§ 17. Besvarelsene skal senest dagen efter hver enkelt prøves afslutning afsendes til den censor, som skolen inden den skrift-

lige prøves begyndelse har fået opgivet af formanden for det pågældende censorudvalg, jfr. §§ 22, 23 og 24.

Særlige tilfælde.

§ 18. Elever, som skønnes ikke at have fornøden modenhed eller fornødne kundskaber, kan af skolen tilbageholdes fra oprykning til højere klasse.

Elever, som ved en prøve ved udgangen af 1., henholdsvis 2. klasse, har fået en utilfredsstillende karakter, kan af skolen indstilles til at aflægge en ny prøve i det pågældende fag ved udgangen af 2., henholdsvis 3. klasse, såfremt de i det foregående skoleår har modtaget undervisning i faget.

§ 19. Elever, som godtgør, at de på grund af legemlige svagheder er ude af stand til at underkaste sig afgangsprøven i et eller flere af de af vedkommende normalkursus omfattede fag, kan af tilsynet med handelsskolerne opnå fritagelse for at underkaste sig prøve i disse fag. Eksamensbeviset skal i så tilfælde påføres bemærkning om fritagelsen.

Sygeeksamen.

§ 20. Elever, som er indstillet til handelsmedhjælper-eksamen eller en af tillægsprøverne ved denne, og som godtgør ved sygdom eller anden gyldig grund at være blevet forhindret i at møde til prøve i et fag, kan af tilsynet med handelsskolerne få tilladelse til at underkaste sig en særlig prøve i vedkommende skriftlige eller mundtlige fag.

Censuren.

Mundtlig prøve.

§ 21. Der gives en karakter for hvert af fagene ved den mundtlige prøve.

Bedømmelsen foretages af faglæreren og en censor, der enten beskikkes af tilsynet med handelsskolerne eller tilkaldes af skolen selv.

Tidspunktet for den mundtlige prøve fastsættes af tilsynet med handelsskolerne, hvis dette har beskikket censor; i modsat fald fastsættes det omhandlede tidspunkt af den pågældende skoles leder.

Skriftlig prøve.

§ 22. Alle skriftlige eksamensbesvarelser afleveres i renskrift. For hvert fag ved den skriftlige prøve gives en fagkarakter og en karakter for håndskrift og orden (med undtagelse af fagene skilteskrivning og maskinskrivning). Er der flere besvarelser i samme fag, betragtes disse som én eksamenspræstation for det pågældende fag.

Bedømmelsen foretages af de i § 23 omhandlede censorudvalg.

§ 23. Der beskikkes 4 censorudvalg.

Fagene *dansk, regning, bogføring, kontorarbejder og handelslære* samt *håndskrift og orden i de nævnte fag, maskinskrivning og skilteskrivning* bedømmes af et censorudvalg for hvert af følgende 3 områder:

- 1) København, de sjællandske amter, Mårbo og Bornholms amter samt Færøerne.
- 2) Odense, Svendborg, Haderslev, Åbenrå-Sønderborg, Tønder, Ribe og Vejle amter.
- 3) Ålborg, Århus, Hjørring, Randers, Ringkøbing, Skanderborg, Thisted og Viborg amter.

Fagene *engelsk, tysk, fransk, spansk og apotekslære* samt *håndskrift og orden i de nævnte fag* og de i § 12 nævnte tillægsfag: *engelsk og tysk for begyndere, dansk og fremmedsproglig stenografi, dekoration og skilteskrivning* samt *kontorteknik* bedømmes af

- 4) et censorudvalg for hele landet.

Om fornødent kan der beskikkes yderligere censorudvalg.

Undervisningsministeriet beskikker en formand for hvert censorudvalg. Medlemmerne af de enkelte censorudvalg beskikkes af tilsynet med handelsskolerne. De handelskyndige medlemmer beskikkes af tilsynet efter indstilling af de af undervisningsministeriet dertil udpegede organisationer.

Formændenes og medlemmernes beskikkelse gælder for 3 år. Undervisningsministeriet fastsætter regler for beregningen af honorarer, dagpenge og rejseudgifter til censorerne.

De under 1)-3) nævnte censorudvalg består af lige mange skolekyndige og handelskyndige medlemmer for hvert fag, med

undtagelse af faget *dansk*, i hvilket alle censorerne skal være skolekyr.dige.

Det under 4) nævnte censorudvalg består udelukkende af skolekyndige medlemmer.

Ved eksamen i andre måneder end maj-juni måned kan efter bestemmelse af tilsynet med handelsskolerne prøverne! bedømmes af ét censorudvalg, der normalt er sammensat af medlemmer af de forannævnte censorudvalg.

§ 24. Censorudvalgets formand foretager fordelingen af censuren, således at hver besvarelse bedømmes af to censorer.

Censuren skal være endt 14 dage efter den skriftlige prøves afslutning. Formanden sammenkalder umiddelbart derefter udvalget til møde. Mødestedet og tidspunktet skal godkendes af tilsynet med handelsskolerne.

På mødet fastsætter hvert censorpar karaktererne for de eksamenspræstationer, som det har bedømt, på grundlag af de af hver censor givne karakterer. Opnås der ikke enighed mellem censorerne, fastsættes karakteren af formanden for vedkommende censorudvalg.

§ 25. Når karaktererne er fastsat ved censorudvalgets møde, sender udvalgets formand elevernes besvarelser og en fortegnelse over de fastsatte karakterer til de pågældende skoler.

Indsigelse.

§ 26. Såfremt en faglærer efter at have gennemlæst de bedømte besvarelser ønsker at gøre henstilling til censorerne vedrørende ændring af en bedømmelse, må han senest 8 dage efter, at skolen har modtaget besvarelserne og karakterfortegnelsen, gennem skolens leder til det pågældende censorudvalgs formand sende en skriftlig redegørelse for sin opfattelse af besvarelsen, fremhæve fejlene og de gode sider samt foreslå en bestemt karakter. Ved faglærerens gennemgang af elevernes besvarelser kan medvirke en af skolen tilkaldt handelskyndig, der, hvis en henstilling som den fornævnte ønskes rettet, må medunderskrive begæringen om fornyet prøvelse.

Såfremt henstillingen ikke tages til følge, kan skolen indanke sagen for tilsynet med

handelsskolerne, som da træffer den endelige afgørelse.

Karakterskala.

§ 27. Enhver bedømmelse udtrykkes ved en af følgende karakterer:

ug, ug÷, mg×, mg, mg÷, g×, g, g÷, tg+, tg, tg÷, mdl+, mdl, slet.

Der tillægges disse karakterer følgende talværdier:

a) ved udregningen af den enkelte eksamenskarakter:

ug = 6, ug÷ = $5\frac{2}{3}$, mg+ = $5\frac{1}{3}$,
mg = 5, mg÷ = $4\frac{2}{3}$, g+ = $4\frac{1}{3}$,
g = 4, g÷ = $3\frac{2}{3}$, tg+ = $3\frac{1}{3}$, tg = 3, tg÷ = $2\frac{2}{3}$,
mdl+ = $2\frac{1}{3}$, mdl = 2, slet = 1.

b) ved udregningen af eksamensresultatet (hovedkarakteren):

ug = 15, ug÷ = $14\frac{2}{3}$, mg+ = $14\frac{1}{3}$,
mg = 14, mg÷ = $13\frac{1}{3}$, g+ = $12\frac{2}{3}$,
g = 12, g÷ = $10\frac{2}{3}$, tg+ = $9\frac{1}{3}$,
tg = 8, tg÷ = $5\frac{1}{3}$, mdl+ = $2\frac{2}{3}$,
mdl = 0, slet = ÷16.

Udregning af eksamenskarakterer i de enkelte fag og af eksamensresultatet.

§ 28. Eksamenskarakteren for håndskrift og orden med skriftlige arbejder udregnes, jfr. § 27 a), af skolen ved sammenlægning af samtlige herfor givne karakterer i de fag, der er obligatoriske for vedkommende normalkursus, og derpå følgende division af den fremkomne sum med antallet af disse karakterer.

Fremkommer der ved denne udregning et tal, der ikke svarer til et tal i den i § 27 a) nævnte række, forhøjes tallet til det nærmest liggende højere tal i rækken, hvis det er lig med eller ligger over middeltallet mellem det nærmeste lavere og det nærmeste højere tal i rækken, medens i modsat fald det nærmeste lavere tal i rækken bliver den endelige karakter.

§ 29. Af de eksamenskarakterer, der gives for de obligatoriske fag i det pågældende normalkursus, udregnes af skolen et gennemsnitstal med 2 decimaler, idet der tillægges karaktererne de i § 27 b) angivne talværdier; dette tal angiver *eksamensresultatet*.

Ved siden af eksamensresultatet opføres den dertil svarende karakterbetegnelse efter

§ 27 b). Falder eksamensresultatet ikke sammen med nogen af de i § 27 b) nævnte talværdier, benyttes karakterbetegnelsen for det nærmeste højere tal i skalaen, hvis resultatet er lig med eller ligger over middeltallet mellem det nærmeste lavere og det nærmeste højere tal i skalaen; i modsat fald benyttes karakterbetegnelsen for det nærmeste lavere tal i skalaen.

Til at bestå kræves, at eksamensresultatet er mindst 11,00.

Til at bestå en tillægsprøve kræves, at eksaminanden i det pågældende fag får mindst g.

Eksamensprotokol og eksamensbeviser.

§ 30. Skolens leder indfører eksamenskaraktererne for de skriftlige og mundtlige fag og for håndskrift og orden samt eksamensresultatet i en af tilsynet med handelsskolerne autoriseret eksamensprotokol.

Eksamensprotokollen underskrives for de mundtlige fags vedkommende af faglæreren og vedkommende censor; endvidere underskrives eksamensprotokollen ved eksamens afslutning af skolens leder.

Når eksamen er afsluttet, tilstiller skolens leder censorudvalgets formand en afskrift af eksamensprotokollen, ledsaget af karakterfortegnelsen, hvorefter censorudvalgets formand efterregner de udregnede eksamensresultater.

Eksamensbeviser, affattede i en af tilsynet med handelsskolerne fastsat form, udstedes og underskrives af skolens leder.

Den ved en tillægsprøve givne karakter indføres, hvis eksaminanden ønsker det, på eksaminandens bevis for handelsmedhjælper-eksamen, men tælles ikke med ved udregningen af eksamensresultatet.

Særlige beviser for bestået tillægsprøve må kun udstedes til sådanne eksaminander, som har bestået handelsmedhjælper-eksamen, handelseksamen eller højere handelseksamen.

Ikrafttrædelse.

§ 31. Denne bekendtgørelse, der træder i stedet for bekendtgørelse nr. 347 af 27. juli 1949 om normalkursus ved skoler for handelslærlinge og om afgangsprøven fra disse kursus (handelsmedhjælper-eksamen), jfr. bekendtgørelse nr. 417 af 20. oktober

1950, nr. 39 af 22. februar 1954 og nr. 221 og 222 af 20. august 1957, træder i kraft den

Elever, der har påbegyndt kursus forinden bekendtgørelsens ikrafttræden, vil kunne aflægge prøve efter de hidtil gældende bestemmelser.

I tiden indtil 1. december 1964 bestemmer vedkommende faglige fællesudvalg efter forhandling med tilsynet med handels-

skolerne, om undervisningen skal tilrettelægges som dag- eller aften undervisning eller som kombineret dag- og aftenundervisning.

Elever med mellemskoleeksamen sidestilles ved anvendelsen af bestemmelsen i § 4, stk. 2, med elever med realeksamen og ved anvendelsen af bestemmelsen i § 5 med elever, der ved realeksamen ikke har opnået en eksamenskarakter af mindst g ved den skriftlige prøve i engelsk eller tysk.

Undervisningsministeriet, den 00. 1962.